AS-i Saarte Liinid majandustegevus

KONTROLLIARUANNE

nr 2-5/04/21
08.04.2004

AS-i Saarte Liinid majandustegevus

Tallinn
2004

Kokkuvõte

Riigikontroll auditeeris AS-i Saarte Liinid majandustegevust perioodil 01.01.2002–01.10.2003, keskendudes majandustehingute seaduslikkusele, raamatupidamisarvestuse ja -aruandluse korraldusele ning sisekontrollisüsteemide toimimisele.

Riigile kuuluv AS Saarte Liinid tegeleb Lääne-Eesti mandriosa ja saarte sadamate haldamise ning sadamateenuste osutamisega. Äriühingu põhieesmärgiks on parvlaevaühenduste teenindamine parimal võimalikul viisil, et reisijatele, sõidukitele ja laevadele oleks kindlustatud ohutus, mugavus ja maksimaalselt vajalikke teenuseid ning et sadamad vastaksid keskkonnaohutuse nõuetele. Aktsiaseltsil on oluline roll riiklikus regionaalpoliitikas. Riigieelarvest eraldati AS-ile Saarte Liinid 2002. aastal 17,5 mln ja 2003. aastal 15 mln krooni.

Peamised tähelepanekud

Äriühingu majandusarvestuses on tehtud vigu, rikkudes raamatupidamise seadust, head raamatupidamistava ja ka äriühingu enda raamatupidamise sise-eeskirja. Paljude probleemide peapõhjuseks võib pidada asjaolu, et äriühingu raamatupidamine on killustatud eri struktuuriüksuste vahel.

- Mitut kinnisvaraobjekti arvele võttes on jäänud eristamata maa, rajatiste ja ehitiste maksumus. Objektide amortiseeritavad osad on eri kasutusperioodidega ja maa kui piiramata kasutuseaga objekti soetusmaksumust ei amortiseeritagi. Seetõttu on objektide korrektne eristamata jätmine tekitanud suuri amortiseerimisvigu. Näiteks Ringsu sadama kinnistu puhul on arvestamata 141 000 krooni kulumit, Roomassaare sadama külalistemaja puhul aga arvestatud kulumit rohkem.
- Paljudel juhtudel on tegevuskulude osas tehtud raamatupidamisregistrites õienditeta parandusi. See vähendab arvestuse läbipaistvust ega võimalda vigade kiiret avastamist.
- Lõpetamata ehituse koosseisus on kajastatud Ringsu sadama lõunamuuli rekonstrueerimine (2 820 973 krooni) ja Triigi sadama süvendamine (2 103 099 krooni). Tööd on lõpetatud ja komisjoni poolt vastu võetud, kuid objektid olid auditi ajal veel põhivara hulgas kajastamata. Seda tulnuks teha kohe pärast vastuvõtmist ehitajatelt ja alustada amortisatsiooni arvestamist.
- Parvlaevade sadamatasud kirjendati arve väljastamisel keskkontori tuludes, mis kuu lõpus jaotati allüksuste vahel. Tulude jaotamise alused dokumenteeritud kujul aga puudusid. Proportsionaalselt sadamate eelmise aasta tuludele jaotati omakorda keskkontori üldkulud kui ettevõtja üldkulud (töötasud jm) iga kuu sadamate kuludesse (jaotuse protsent iga kuu ühesugune). Riigikontroll peab tulude-kulude niisugust jaotamist ebaotstarbekaks, sest see suurendab finantsarvestuse mahtu, tekitab segadust raamatupidamisinfo tarbijale ja põhjustab vigade tekke ohtu. Sellist toimimist põhjendati nn sadamate kasumiaruannete koostamise vajadusega. Riigikontrolli hinnangul on võimalik allüksuste vahelist tulude-kulude jaotamist teha raamatupidamisprogrammi väliselt eesmärgiga kasutada seda infot finantsjuhtimises.
- Töötasuarvestuse, sh maksuarvestusega, tegeldi sadamates ja keskkontoris erinevalt. Selline süsteem on raskesti kontrollitav ja loob võimalused ka tahtmatute vigade tekkeks, põhjustades maksuriski.

Olulist täiendamist vajavad toiminguid reguleerivad asutusesisesed korrad. Riigikontroll leidis vajakajäämisi raamatupidamise sise-eeskirjas; mitu tarvilikku korda puudub sootuks, suurendades tegevusriske.

- Äriühingul polnud põhivara kasutusse andmise korda. Halduspraktika on taganud küll vara rendile andmise tehingu algataja ja tehingu sooritamise otsustaja lahususe, kuid ei kohusta analüüsima vara rendile andmise majanduslikku põhjendatust. Avaliku enampakkumise teel on sõlmitud vaid 11% rendilepingutest.

- Puudus töölähetuste kord, mis sätestaks ettevõttesisesed protseduurid, arvestades Vabariigi Valitsuse kehtestatud korda.
- Ei olnud korda, mis reguleerinuks nii nõukogu kui ka juhatuse pädevust eelarveprotsessis, nõukogu kinnitatava eelarve detailsust, eelarveprotsessi etappe ja tähtaegu ning kontrolliprotseduure (aruandlus jm) eelarve täitmise üle.
- Auditeeritud perioodil puudus aktsiaseltsi tegevuse spetsiifikale vastav riigihangete korraldamise juhend, kehtinud ehituse korraldamise üldpõhimõtted olid aegunud ega arvestanud piisavalt ka riigihangete seaduse nõudeid: ei sätestanud selgelt hankekorraldaja ülesandeid ja vastutust ega nõudnud hangete põhjendamist.
- Samamoodi olulised kui korrad on määramatuse vältimiseks töötaja ülesandeid käsitlevad dokumendid. Nõukogu oli sõlminud teenistuslepingu kolmest juhatuse liikmest ainult juhatuse esimehega.

Riigikontroll leidis ka toiminguid, mille näol oli tegu ebamõistliku finantsjuhtimisega.

- Lõpetamata ehitiste hulgas on objekte, mis on pikemat aega seisnud, näiteks Rohuküla põhjasadama muuli lõpetamata ehitus (6,7 mln krooni, sh 5,1 mln on saadud Tallinna Sadamalt juba 1994). Pidevalt on suurenenud lõpetamata ehituse koosseisus projekteerimistööde maht, millest võib järeldada, et osa projekte lihtsalt aegub ega leia kasutamist. Aktsiaseltsi nõukogu ja juhatus ei analüüsinud auditeeritud perioodil lõpetamata ehituse koosseisus pikemat aega seisnud objektide väljaehitamise vajalikkust.
- Osa rentnikke ei ole tasunud aktsiaseltsile renti, lähtudes lepingus määratud tingimustest. Äriühingu juhatus ei ole tähtaegade eiramisel rakendanud lepingutest tulenevaid sanktsioone. Seetõttu on auditeeritud perioodil jäänud sisse nõudmata üle 30 500 krooni viivisetulu.
- Riigikontrolli arvates ei olnud piisavalt selged reklaampindade rendileandmise lepingute tingimused, lähtudes äriühingu tegevuse põhieesmärgist – kasumi teenimisest.
- Äriühingu nõukogu lülitas aktsiaseltsi investeeringute kavva Triigi sadama rekonstrueerimise (sest sadama omanikul Leisi vallal polnud rekonstrueerimiseks raha), andis juhatusele loa sõlmida Triigi sadama kinnistu kasutusvalduse leping ning teha sadama rajatistele kulutusi kavatsuste protokolli alusel veel enne kinnistu kasutusvalduse lepingu sõlmimist. Sadam on antud AS-i Saarte Liinid kasutusvaldusse 7 aastaks. Aktsiaseltsi analüüsi kohaselt tehakse 7 aasta jooksul sadamale kulutusi 9,2 mln, tulu saadakse 5,32 mln krooni. Riigikontrolli arvates oli Triigi sadama rekonstrueerimise hangete puhul (maksumusega 4,3 mln krooni) tegu äriühingu seisukohast ebaotstarbeka kuluga.
- Märkimist väärivad ka sadadesse tuhandetesse kroonidesse ulatuvad summad, mille eest osteti selgelt määratlemata sisu ja mahuga õigusteenuseid. Õigusabi ostes tuleb vormistada leping, kust selguksid töö sisu, maht ja ligikaudne maksumus. Sama detailne peaks olema ka arve tegelikult tehtud töö kohta.

Peamised ettepanekud

Majandus- ja kommunikatsiooniministrile

- Et ära hoida äriühingule tekkivat võimalikku suurt kahju, peaks majandus- ja kommunikatsiooniminister võtma seisukoha selle suhtes, et AS Saarte Liinid Triigi sadama rekonstrueerimist enda peale võttes sisuliselt doteeris omavalitsust, teadmata, mis saab pärast miljonite paigutamist ja kasutusvalduse aja lõppemist objektist edasi.

AS-i Saarte Liinid nõukogule

- Sõlmida kõigi juhatuse liikmetega võlaõigusseadusest lähtuv teenistusleping, mis näeks ette juhatuse liikmete funktsioonid ja vastutuse.
- Parandada järelevalvet põhivara kasutuse üle.

AS-i Saarte Liinid juhatusele

- Kaaluda raamatupidamisarvestuse koondamist keskusse, vähendamaks eri arvestuspõhimõtetest tulenevaid vigu ja hõlbustamaks järelevalvet raamatupidamise üle
- Täiendada raamatupidamise sise-eeskirja ja võtta vastu põhivara kasutada andmise, tööülähetuste, eelarveprotsessi reguleeriv ning kliendikaartide kasutamise korrad.
- Kinnitada riigihangete korralduse parandamiseks riigihangete seadusele ja aktsiaseltsi tegevuse spetsiifikale vastav riigihangete korraldamise juhend.

***

Majandus- ja kommunikatsiooniminister vastas, et AS-i Saarte Liinid teguviis Triigi sadama rekonstrueerimisel on põhjendatud saarte elanike paremaks teenindamiseks, ja on arvamusel, et kasutusvalduse lepingut tuleb pikendada kuni investeeringute äratasumiseni, millega olevat nõustunud ka Leisi vald.

AS-i Saarte Liinid nõukogu teatas, et on arutanud põhjalikult aruandes toodud märkusi ja andnud juhatusele vastavad ülesanded. Samuti märgib nõukogu, et kavandab äriühingu raamatupidamise korralduse ja finantsjuhtimise tõhustamiseks muudatusi juhtimisstruktuuris.

AS-i Saarte Liinid juhatuse esitatud vastuskirja kohaselt koondatakse raamatupidamisarvestus alates 1. juulist keskkontorisse; audiitorfirmalt ELSS on tellitud uus raamatupidamise sise-eeskiri; nõukogu aprillikuu koosolekule esitatakse kinnitamiseks seni puudu olnud korrad, mille koostamisel on lubatud arvestada tehtud märkustega; on analüüsitud lõpetamata ehituse koosseisu ja tehtud vajalikke muudatusi; 2004. aasta esimese poole jooksul töötatakse välja riigihangete korraldamise juhend. Samuti teatas juhatus, et nõukogu esimees sõlmis 28.02.2004 kõigi juhatuse liikmetega teenistuslepingu.

Sisukord

SISSEJUHATUS **6**

AS-i Saarte Liinid õiguslik seisund, tegevuse alused, struktuur ja juhtimine **6**
Äriühingu tegevuse ülevaade **8**
Auditi iseloomustus **10**
Senised auditid **11**

1. MAJANDUSARVESTUSE KORRALDUS **12**

1.1. Eelarvestamine **12**
1.2. Tulud **12**
1.3. Kulud **16**
1.4. Varad **18**
1.5. Kohustused **25**

2. RIIGIHANGETE KORRALDUS **27**

2.1. Ülevaade riigihangetest ja hanketegevuse korraldusest **27**
2.2. Hangete põhjendatus **27**
2.3. Pakkumismenetluse liigi valik **28**
2.4. Hanke osadeks jaotamise vältimine ja piirmäärast kinnipidamine **28**
2.5. Hanketingimused **29**
2.6. Hankelepingute sõlmimine **29**
2.7. Sanktsioonide rakendamine tarnija suhtes **30**
2.8. Ehitustööde eest tasumine **30**

MAJANDUS- JA KOMMUNIKATSIOONIMINISTRI NING AS-I SAARTE LIINID NÕUKOGU JA JUHATUSE VASTUS **32**

Sissejuhatus

Auditi eesmärgiks oli hinnata AS-i Saarte Liinid majandustegevust perioodil 01.01.2002–01.10.2003, keskendudes majandustehingute seaduslikkusele ja nende seotusele tegevuse põhieesmärkidega, majandustehingute dokumenteerimisele, raamatupidamisarvestuse ja -aruandluse korraldusele ning sisekontrollisüsteemide toimimisele.

AS-i Saarte Liinid õiguslik seisund, tegevuse alused, struktuur ja juhtimine

AS Saarte Liinid on äriühing, mille kõik aktsiad kuuluvad riigile. Äriregistris on registreeritud kapitali muutused:
11.07.1997 – 78 mln krooni,
30.08.2000 – 78,38 mln krooni,
10.09.2003 – 86,88 mln krooni,

Põhikirja järgi on äriühingu **tegevusaladeks**:

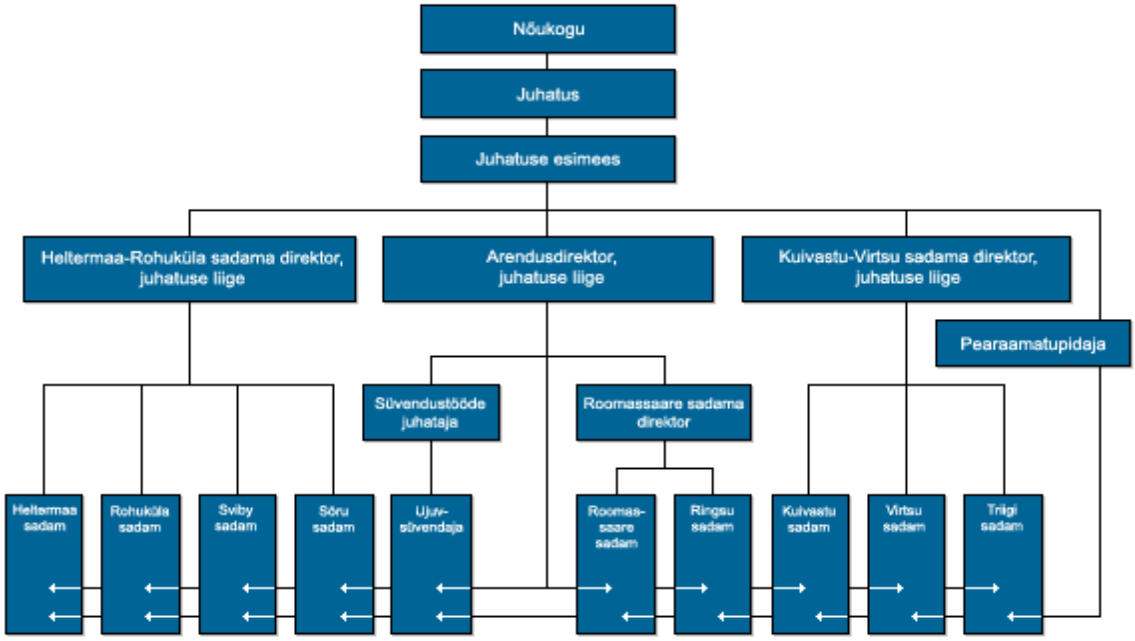
- sadamateenuste osutamine, sh laevade jm transpordivahendite vastuvõtmine, kaupade lossimine ja laadimine, reisijate maaletuleku ja laevalemineku võimaldamine, ekspedeerimine;
- sadamate haldamine;
- Eesti mandriosa ja Lääne-Eesti saarte vahelise laevaliikluse korraldamine;
- meretransporditeenuste osutamine;
- ehitamine;
- ohtlike jäätmete käitlemine;
- majutus- ja toitlustusteenuste osutamine.

AS-i Saarte Liinid kõrgeim juhtimisorgan on **üldkoosolek**, tema tegevust korraldavad peamiselt tema põhikiri[1] ja äriseadustik[2].

Riigi kui aktsionäri riigi äriühingus osalemise alused on sätestatud riigi poolt eraõiguslike juriidiliste isikute asutamise ja nendes osalemise seaduses. [3]

[1] Kinnitatud üldkoosoleku otsusega 18.06.2002.
[2] Äriseadustik § 221–383 ja selle rakendussätted
[3] Riigi poolt eraõiguslike juriidiliste isikute asutamise ja nendes osalemise seadus

AS-i Saarte Liinid struktuur (äriühingu andmetel)

Nõukogu, kes plaanib äriühingu tegevust, korraldab selle juhtimist ja teostab järelevalvet juhatuse tegevuse üle, on 6-liikmeline ja tema volitused kestavad 5 aastat. Nõukokku on nimetatud 3 esindajat Rahandus- ning 3 Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist.

Nõukogu liikmeteks olid auditeeritud perioodil:

Riho Sõrmus – kuni 18.06.2003[4]
Evelin Sepp – alates 09.04.2002[5] kuni 18.06.2003[6]
Priit Lööper – kuni 09.04.2002[7]
Andrei Prii – kuni 09.04.2002[8]
Hans Teiv – alates 30.05.2002[9] kuni 17.06.2003[10]
Jüri Ojasoo – alates 30.05.2002[11]
Veiko Vahar – alates 04.01.2001[12]
Jaanus Tammkivi – alates 09.04.2002[13]
Ain Tatter – alates 18.06.2003[14]
Raimu Aardam – alates 18.06.2003[15]
Imre Sooäär – alates 17.06.2003[16]

---

[4] Majandus ja kommunikatsiooniministri 18.06.2003. a käskkiri nr 218
[5] Teede- ja sideministri 09.04.2002. a käskkiri nr 108
[6] Majandus ja kommunikatsiooniministri 18.06.2003. a käskkiri nr 218
[7] Teede- ja sideministri 09.04.2002. a käskkiri nr 108
[8] Teede- ja sideministri 09.04.2002. a käskkiri nr 108
[9] Rahandusministri 30.05.2002. a käskkiri nr 291
[10] Rahandusministri 17.06.2003. a käskkiri nr 280
[11] Rahandusministri 30.05.2002 .a käskkiri nr 291
[12] Rahandusministri 04.01.2001. a käskkiri nr 5
[13] Teede- ja sideministri 09.04.2002. a käskkiri nr 108
[14] Majandus ja kommunikatsiooniministri 18.06.2003. a käskkiri nr 218
[15] Majandus ja kommunikatsiooniministri 18.06.2003. a käskkiri nr 218

Kõigile nõukogu liikmetele on makstud kuutasu[17] ja aastahüvitist[18] 50% aasta jooksul saadud summast.

Nõukogu poolt valitav **juhatus**, kes aktsiaseltsi igapäevaselt juhib ja esindab, on 4-liikmeline ja tema volitused kestavad 3 aastat. Juhatuse liikmete hulgast määrab nõukogu juhatuse esimehe. Juhatus on aruandekohustuslik nõukogu ja üldkoosoleku ees.

Juhatuse esimees Ants Tammleht – seltsi tegevuse igapäevane juhtija, tähtsaim ülesanne tagada seltsi strateegiline areng, töötada selleks välja arengukavu ja neid ellu viia.[19]
Juhatuse liige Peeter Oopkaup – arendusdirektor, juhib sadamate arenguprobleemidega tegelemist, ehituse tellijaülesannete täitmist, tööohutuse probleeme.[20] Arendusdirektorile alluvad Roomassaare sadama direktor ja süvendustööde juhataja.
Juhatuse liige Mati Põld – müügidirektor, alates 24.04.2003 Kuivastu, Virtsu ja Triigi sadama direktor.[21] Juhib toodete ja teenuste turustamist, valmistab ette vastavad lepingud.[22]
Juhatuse liige Ülo Sinisoo – Heltermaa ja Rohuküla sadama direktor, juhib Heltermaa, Rohuküla ja Sviby sadamate arengut kooskõlastatult arendusdirektoriga, samuti aktsiaseltsi igapäevatööd, täites juhatuse esimehe asetäitja kohuseid.[23]

Nii arendus-, Kuivastu-Virtsu kui ka Heltermaa-Rohuküla sadama direktor on aruandekohustuslikud juhatuse esimehe ees ja esitavad kooskõlastatult juhatuse esimehega oma valdkonna teemadel ettekandeid nõukogule.

Seisuga 01.01.2003 töötas AS-is Saarte Liinid 64 töötajat,[24] 01.05.2003 kinnitati 71 koosseisulist ametikohta.[25]

Äriühingu tegevuse ülevaade

Sadamad

2002. aastal kuulus AS-ile Saarte Liinid 8 sadamat : Kuivastu, Virtsu, Heltermaa, Rohuküla, Sviby, Roomassaare, Ringsu ja Sõru.[26] Esimese viie põhiülesanne on vastu võtta ja teenindada liiniparvlaevu.

Kuivastu sadamas on tingimused teenindada vähesel määral ka kauba-, väikelaevu. Sadamas on kolm kaid parvlaevade vastuvõtuks, üks kai kauba- ja väikelaevadele. Reisijate käsutuses on kauplused, kohvik, sideteenused jm.

Virtsu sadama tähtsus kaubasadamana on üha kasvanud. Iga aastaga suureneb killustiku ja paekivi-tuha väljavedu. Jahisadam on heaks peatuskohaks Väinameres seilavatele jahtidele. Sadamas on 6 kaid parv- ja kaubalaevade vastuvõtuks, ujuvkaid väikelaevadele ja jahtidele. Reisijate ja jahituristide käsutuses on pesemisvõimalused, kohvik, kauplused, sideteenused jm.

Heltermaa sadamas on tingimused kauba-, reisi- ja lõbusõidulaevade vastuvõtuks ning kiireks ja kvaliteetseks teenindamiseks. Neli kaid on laevade vastuvõtuks, üks jahtidele. Sadamas on portaalkraana tõstejõuga 6 t ja tõsteraadiusega 30 m. Töödelda saab kuivlasti, puistekaupu (liiv, väetised jm) ja metsamaterjali. Reisijate ja jahituristide päralt on pesemisvõimalused, hotell, söögikohad jm.

---

[16] Rahandusministri 17.06.2003. a käskkiri nr 280
[17] Rahandusministri 26.20.1998. a määrus nr 85 "Riigi äriühingu ja äriühingu, kus riigil on enamusotsustusõigus või otsustusõigus, ning sihtasutuse, kus ainuasutajaks on riik, nõukogu liikmete töö tasustamise tingimused ja kord"
[18] Teede- ja sideministri 21.01.2002. a käskkiri nr 1-1-2/02/14 ja AS-i Saarte Liinid 07.04.2003. a üldkoosoleku protokoll
[19] 07.06.2003. a teenistusleping p 2
[20] 21.12.2000. a leping Peeter Oopkaupiga p 4.3
[21] AS-i Saarte Liinid juhatuse esimehe 24.04.2003. a käskkiri nr 1/3-1/5-P
[22] 21.12.2000. a leping Mati Põlluga p 4.3
[23] 21.12.2000. a leping Ülo Sinisooga p 4.3
[24] AS-i Saarte Liinid 2002. aasta tegevusaruanne
[25] AS-i Saarte Liinid juhatuse esimehe 28.04.2003. a käskkiri nr 1/1-7/21
[26] AS-i Saarte Liinid 2002. aasta tegevusaruanne

Rohuküla sadamas on samuti tingimused kauba-, reisi- ja lõbusõidulaevade teenindamiseks. Seitse kaid on laevade vastuvõtuks, üks jahtidele. Kuigi sadamas pole püsitõsteseadmeid, saab töödelda kuivlasti, puistekaupu ja metsamaterjali.

Sviby sadam on liiniparvlaevade vastuvõtmise kõrval ka saare kaubasadamaks, samuti saavad seal peatuda väikelaevad ja jahid. Üks kai on laevade vastuvõtuks, ujuvkai jahtidele.

Roomassaare sadamal on kolm põhifunktsiooni:

- kaubasadam – kaid, kauba ladustamise pinnad ja tõsteseadmed laevade laadimiseks/lossimiseks,
- reisisadam – vajalikud tingimused piiri- ja tolliformaalsuste korraldamiseks,
- jahisadam – asub eraldi turvalises akvatooriumis, kus on 60 kohta ujuvkaide ääres ja lisaks *ca* 100 meetrit kivikaid.

Sõru sadam on Saaremaalt tulijale esimeseks punktiks Hiiumaal. Sadamas on üks kai parvlaevade vastuvõtuks ja teine jahtidele.

Ringsu sadam pakub vaatamata pooleli ehitustöödele teenuseid erinevatele laevadele.

Finantsandmed

Bilansi ja kasumiaruande kirjed

	2001	2002	9 kuud 2003
Põhivara (jääkväärtuses)	109 589 600	104 414 748	148 269 176
Vara kokku	114 208 678	109 188 677	166 034 183
Omakapital	88 486 790	91 016 564	102 599 610
Kohustused ja omakapital kokku	114 208 678	109 188 677	166 034 183
Äritulud kokku	31 236 612	35 275 949	26 936 964
realiseerimise netokäive	26 166 592	30 658 434	25 633 193
dotatsioon	4 983 552	4 331 000	1 217 372
Ärikulud kokku	29 312 706	32 049 570	22 207 959
tööjõukulud kokku	11 141 364	10 918 249	6 816 224
põhivara kulum ja väärtuse langus	5 336 410	7 197 249	4 811 703
Aruandeaasta puhaskasum	622 020	2 529 774	4 300 419

Äriühingu realiseerimise netokäibe jaotus

	2001	2002	9 kuud 2003
Realiseerimise netokäive kokku	26 166 000	30 658 000	25 633 000
parvlaevade sadamatasud	12 000 000	12 744 000	10 123 000
laevade sadamatasud	5 593 000	6 341 000	5 064 000
laadimine-lossimine	3 429 000	4 382 000	5 413 000
parvlaevade teenindamine	1 261 000	1 481 000	1 316 000
elektri müük	1 951 000	2 099 000	1 357 000
üür, rent	703 000	763 000	746 000
jahisadama tulu	182 000	238 000	274 000
muu tulu	1 047 000	2 610 000	1 340 000

Sihtfinantseerimise jaotus

	2001	2002	2003
Sihtfinantseerimine kokku	14 500 000	17 500 000	15 000 000
põhivara jaoks	9 830 548	13 169 000	11 450 000
jooksvateks kuludeks (pangalaenu ja intresside tasumiseks)	4 669 452	4 331 000	1 600 000

Tegevusstrateegia

AS-il Saarte Liinid on perioodi 1999–2006 käsitlev arengukava, mis kiideti heaks 10.03.2000 teede- ja sideministri juures toimunud koosolekul. Dokumendis on üksikasjalik prognoos parv- ja väikelaevaliikluse ning kaubavedude arengu kohta. Samuti sisaldab see infot äriühingu võimalike arengumudelite ja omandivormide, investeeringuvajaduse ning arengukava majandusliku tagamise võimaluste kohta.

Äriühingu peaeesmärgiks on Eesti mandriosa ja Lääne-Eesti saarte vaheliste parvlaevaühenduste teenindamine parimal võimalikul viisil, et reisijatele, sõidukitele ja laevadele oleks kindlustatud ohutus, mugavus ja maksimaalselt vajalikke teenuseid ning et sadamad vastaksid keskkonnaohutuse nõuetele. Aktsiaseltsil on oluline roll riiklikus regionaalpoliitikas.
Kõrvaleesmärkideks on kaubaveod, mereturism ning ühenduse pidamine väikesaartega.
Kaubavedu peab kindlustama raha teenimise ettevõttele. Samal ajal tagab see saarte majanduse funktsioneerimise, võimaldades kaubasaatjatel ja -saajatel ka töökohti luua.
Mereturism ei too suurt tulu, kuid on oluline pakkuda sadamateenuseid varjusadamates (kett, kus sadamad asuvad üksteisest jahi päevateekonna kaugusel).
Ühendus väikesaartega ei ole kasumlik, kuid sealsetele elanikele tuleb suhtlusvõimalusi pakkuda.

2003. aastal analüüsis juhatus arengukava täitmist 1999–2002 ja plaane korrigeeriti. Analüüs tõendab, et aktsiaseltsi areng on kulgenud arengukava järgi või seda ennetanud, finantsolukord olnud stabiilne. Käive kasvas nelja aastaga 21,6 mln kroonilt 30,7 mln kroonini ehk 42,1%; kaubaveod rohkem kui kahekordistusid, kasvades 203 000 tonnilt 429 000 tonnini aastas, reisijate arv kasvas 1,15 mln-lt 1,43 mln-ni. 2002. aastal külastas sadamaid 1 001 väikelaeva, mis ületab prognoosi enam kui 30% võrra.

Äriühingu haldusse on lisandunud uued sadamad: Ringsu sadam Ruhnu saarel, Sõru sadam Hiiumaal ja Triigi sadam Saaremaal ning süvendustööde osakond. Kavakindel investeerimine on muutnud sadamad kaasaegsemaks, ohutumaks ja keskkonnasõbralikumaks. Vaid kaitsemuulide ehitamist ei ole suudetud alustada ja nende puudumine tingib tugeva tormi korral reisiparvlaevaliikluse katkemise.

Nõukogu on kinnitanud kõik tähtsama (areng, eelarve, investeeringud, laenud). Auditeeritud perioodil on toimunud 12 nõukogu ja 5 üldkoosolekut, peaaegu kõigil on käsitletud arenguga seonduvaid teemasid. Riigikontrollile antud selgituste kohaselt peab aktsiaseltsi tegevjuhtkond pidevalt nõu nõukogu liikmetega ning keerulisemate probleemide korral majandus- ja kommunikatsiooniministriga.

Saare maakonna ajakirjanike, majandusekspertide ja omavalitsuste kogu tunnistas AS-i Saarte Liinid 2002. aastal maakonna elanikele kõige vajalikumaks ettevõtteks.

Auditi iseloomustus

Audit hõlmas AS-i Saarte Liinid kõiki struktuurüksusi ning tugines peamiselt algdokumentatsiooni kontrollile ja asjaomaste isikute kirjalikele ja suulistele selgitustele. Vaadeldi järgmisi põhiküsimusi:

- Kas ja kuidas on nõukogu suunanud äriühingu strateegilist arengut?
- Kuidas on majandustehingud dokumenteeritud?
- Kas sõlmitud lepped on seaduslikud ning lähtuvad äriühingu huvidest ja temale seatud eesmärkidest?
- Kuidas toimivad sisekontrollisüsteemid, kuivõrd vastab raamatupidamise korraldus raamatupidamise seadusele ja heale raamatupidamistavale? Raamatupidamist hinnates tugineti järgmistele põhikriteeriumidele:
  - kas majandustehingud on kajastatud sisuliselt ja aritmeetiliselt õigesti;
  - kas varad on tegelikult ettevõtja omad ja võlad ettevõtja kohustused;
  - kas varad ja kohustused tegelikult eksisteerivad;
  - kas varad on vajalikud ettevõtja põhitegevuseks;

- kas varad ja kohustused on nõuetekohaselt hinnatud;
- kas tulud ja kulud on kajastatud tekkepõhiselt, õiges perioodis ja täies mahus;
- kas tulud on kogutud ja kulud on tehtud kooskõlas äriühingu tegevuse eesmärkidega.

- Kas teenuste osutamisel on järgitud nõukogu kinnitatud hinnakirju ja antud soodustusi kooskõlas nõukogu kinnitatud kriteeriumidega?
- Kas ettevõtja on teinud kulusid nõukogu kinnitatud eelarve piires?
- Kuidas on äriühing korraldanud riigihankeid kaupade ja teenuste ostmiseks: kas lepingud on sõlmitud lähtudes hanketingimustest? Kas riigihanke korras ostetu vastab sõlmitud hankelepingutele?

Riigikontroll sooritas auditi kooskõlas INTOSAI[27] auditistandarditega. Kontrollisime väljavõtteliselt tõendusmaterjale, millel põhinevad raamatupidamisarvestuses kajastuvad näitajad, analüüsisime aruannete koostamisel kasutatavaid arvestuspõhimõtteid ja juhtkonna raamatupidamislikke hinnanguid.

Auditi käigus andsid selgitusi kõik AS-i Saarte Liinid juhatuse liikmed, Roomassaare sadama direktor Renno Tammleht, projektijuht Anne Oolup, insener-ökonomist Inga Palu, pearaamatupidaja Liia Steinberg ning raamatupidajad Reet Virk ja Eve-Mall Saar.

Auditi viisid läbi auditijuht Sale Ajalik, vanemaudiitorid Saima Strenze ja Sven Potapov ning audiitor Svetlana Rõbakova.

Senised auditid

AS-i Saarte Liinid 2001. ja 2002. aasta raamatupidamise aastaaruannet auditeeris audiitorfirma Ader ja Reinhold, kes ütleb järeldusotsustes, et raamatupidamise aastaaruanded kajastavad "õigesti ja õiglaselt" äriühingu tulemit ja finantsseisundit. 2003. aasta raamatupidamise aastaaruande auditeerijaks on valitud audiitorbüroo ELSS AS.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ei ole äriühingut kontrollinud, samuti puudub AS-is Saarte Liinid siseaudiitor.

[27] International Organisation of Supreme Audit Institutions – Kõrgeimate Kontrolliasutuste Rahvusvaheline Organisatsioon, mis tegutseb ÜRO egiidi all.

1. Majandusarvestuse korraldus

1.1. Eelarvestamine

Äriühingu eelarve ja äriplaani kinnitamine on nõukogu pädevuses.[28] Kulude osas kinnitab nõukogu eelarve järgmiselt: töötasu, sotsiaalmaks, tööstuskindlustusmaks, sadamate hoid, majandamiskulu, muu kulu, amortisatsioon ja investeeringud. Eelarve täitmist arutatakse perioodiliselt nõukogus.

Siiski leidis Riigikontroll järgmisi vajakajäämisi:

- Puudub eelarve projekti koostamise, eelarve vastuvõtmise ja selle täitmise jälgimise kord.
- Eelarves ette nähtud sadamate hoiu kulude ja majandamiskulude vaheline piir on väga tinglik. Sadamate hoiu kulude hulgas on kulud, mis on tegelikult seotud majandamisega (elektrienergia, kütus, sõiduautode kulud, väikevahendite soetus, prügivedu, jooksev remont jm), osa neist puudutab keskkontori ülalpidamist.
- Struktuuriüksuste kulusid kavandades ei lähtuta alati tegelikust vajadusest. Näiteks keskkontorile kavandati 2002. aastaks jooksvaks remondiks raha rohkem, kui keskus suutis kulutada. Kulutamata jäi 31 900 krooni ehk ligikaudu kolmandik. Jääk suunati sadamates tekkinud ülekulu katmiseks, tegemata aasta jooksul eelarves muudatusi.

1.2. Tulud

1.2.1. Tuludest ülevaate saamise üldised probleemid

AS-i Saarte Liinid netokäive oli 2002. aastal 30,6 mln krooni ehk 5,5% plaanitust suurem. Seisuga 30.09.2003 moodustas netokäive 74,1% aruandeaastaks plaanitust e 25,7 mln krooni.

Raamatupidamisarvestuses eristatakse tululiike hulga artiklite lõikes, mille nimetused mitmel juhul kattuvad ning mida omakorda jaotatakse allüksuste (sadamate) lõikes. Samas raamatupidamise siseeeskiri ei kirjelda, kuidas neid igapäevases töös kasutatakse.

Sadamate kaptenid esitavad raamatupidamisse sadamas olevate laevade kohta õiendi, mis on aluseks nõuete esitamisel. Sadamate lõikes on esitatavad õiendid erinevad ja koostatud vabas vormis, kuna vastavat õiendi formaati ei ole kinnitatud. Auditeerimisel selgus, et õiendid pärast arvete koostamist ja laekumist hävitatakse, raamatupidajate selgitusel säilitatakse andmeid kõige rohkem 6 kuud. Kaptenite esitatud andmete alusel koostatakse iga kuu koondtabel, kus on näidatud kuupäevade kaupa laevade viibimise ajad sadamas ja kauba laadimise kogused. Ka koondtabel koostatakse vabas vormis ja ei ole kinnitatud.

Raamatupidamisprogrammist saab väljatrüki tulude liikide (artiklite) lõikes kuu kohta, kus on kõik sadamad koos. Tulu sadamate kaupa pole võimalik eraldi näha ega kontrollida, kuna raamatupidajad panevad käsitsi sadamate tulud kokku**.** Rohuküla ja Heltermaa sadama raamatupidaja selgitusel on see raamatupidamisprogrammi viga, kuna ühele ostjale arvet tehes saab sisestada programmi vaid ühe tulukoha, kuid esitataval arvel on ka teiste sadamate samasse tuluartiklisse kuuluvad tulud.

Parvlaevade sadamatasud kirjendatakse arve väljastamisel keskkontori tuludes, mis kuu lõpus jaotatakse allüksuste vahel. Tulude jaotamise alused dokumenteeritud kujul aga puuduvad.

Samalaadselt, proportsionaalselt sadamate eelmise aasta tuludele, jaotatakse 2003. aastal keskkontori üldkulud kui ettevõtja üldkulud (töötasud ja ka teised kulud) igakuiselt (jaotuse % on iga kuu ühesugune) sadamate kuludesse. Riigikontrolli hinnangul on nii tulude kui ka kulude niisugune jaotamine ebaotstarbekas, suurendab finantsarvestuse mahtu, tekitab segadust raamatupidamisinfo tarbijale ning põhjustab vigade tekkimise ohtu. Sellist toimimist põhjendati nn sadamate kasumiaruannete koostamise vajadusega. Riigikontrolli hinnangul on võimalik allüksuste vahelist tulude-kulude jaotamist teha raamatupidamisprogrammi väliselt eesmärgiga kasutada seda infot finantsjuhtimises.

---

[28] Põhikiri p 5.3.5 alapunkt 8

1.2.2. Sihtfinantseerimine

2002. aastal laekus riigieelarvest parvlaevasadamate hoiuks 17,5 mln krooni. Sellest 13,2 mln kasutati põhivara sihtfinantseerimiseks ning 4,3 mln jooksvateks kuludeks (laenu tagastamine ja intressid). 2003. aastal on parvlaevasadamate hoiuks riigieelarves ette nähtud 15 mln, seisuga 30.09.2003 oli sellest summast kasutatud 12,5 mln krooni.

Auditeeritud perioodil sai aktsiaselts veel Keskkonnainvesteeringute Keskuselt 90 000 krooni Ringsu sadama endise Nõukogude Liidu sõjaväe kütusehoidla likvideerimiseks, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuselt Saare Maavalitsuse kaudu 960 000 krooni Ringsu sadama lõunamuuli osaliseks rekonstrueerimiseks ning Leisi valla kaudu 1 176 000 krooni Triigi sadama kaldarambi ehituseks.

Audiitorid täheldasid, et AS-i Saarte Liinid nõukogu on investeeringute kavas kinnitanud parvlaevasadamate hoiu vahenditest finantseeritavad projektijuhtimiskulud, mis sisuliselt on halduskulud (autokütuse kulu, mobiiltelefonimaksed, tasu erialakirjanduse eest jne). Nimetatud kulud moodustasid 2002. aastal 800 000 krooni. 2003. aasta investeeringute kavas on eraldatud projektijuhtimiskuludeks 850 000 krooni, millest seisuga 30.09.2003 on kasutatud 735 000 krooni. Nendest kuludest oli kirjendatud lõpetamata ehituse kontole 689 367 krooni. Riigikontrolli hinnangul tuleks need kajastada tegevuskulude koosseisus ja samas summas näidata ka tulu sihtfinantseerimisest, vähendades sellega sihtfinantseerimisest tekkinud kohustust.

AS-i Saarte Liinid andmetel on finantseeritud parvlaevasadamate hoiu vahenditest 2002. aastal 971 krooni Roomassaare sadama ellinguhoone projektijuhtimise kulusid, ehkki Roomassaare sadam ei ole parvlaevasadam. Kuigi summa on ebaoluline, võib kinnitatud eelarvetes ette nähtud printsiipide eiramine viia raha ebasihipärase kasutamiseni suuremaski ulatuses.

AS-ilt Keskkonnainvesteeringute Keskus laekunud 90 000 krooni on kajastatud netokäibes (76 271 krooni). Riigikontrolli hinnangul ei ole õige kajastada sihtfinantseerimise tulu netokäibes, kuna tulu sihtfinantseerimisest ei ole tekkinud aktsiaseltsi põhitegevuse tulemusena. See tuleks kirjendada raamatupidamisarvestuses muu ärituluna.

1.2.3. Tulu piletimüügist

Saare Maavalitsus ja AS Saarte Liinid sõlmisid 17.04.2003 lepingu piletimüügiks laevaliinil Roomassaare–Ringsu–Roomassaare. Vastavalt lepingu punktile 3.2.1 korraldab AS Saarte Liinid sõidupiletite müüki sadamates ning võimaldab piletite broneerimist. Äriühingul on lepingu punktide 3.1.3 ja 3.1.4 kohaselt õigus saada komisjonitasu 10% piletitulust ning arvata piletitulust maha Ringsu sadama maksud ning reisijamaksud Roomassaares ja Ringsus vastavalt AS-i Saarte Liinid hinnakirjale.

Arveid Saare Maavalitsusele ei ole esitatud, vaid on kajastatud oma käibes piletimüügitehingud kogumahus muude äritulude ja -kuludena. Riigikontroll leiab, et AS-i Saarte Liinid raamatupidamises tuleb kajastada:

- komisjonitasu 10% piletitulust;
- Ringsu sadama maksud;
- reisijamaksud Roomassaares ja Ringsus,

kuna Raamatupidamise Toimkonna juhendite kohaselt[29] hõlmab tulu ainult sellist majanduslikku kasu, mille saajaks on ettevõte ise. Kolmandate osapoolte nimel, näiteks komisjonilepingu alusel kogutud brutosummad, ettevõtte tuluks ei ole. Samuti leiame, et siin tekib viga ka käibemaksuga maksustamisel.

1.2.4. Tulu teenuste müügist

Nõukogu kinnitab igal aastal juhatuse ettepanekul seltsi osutatavate teenuste hinnad.[30] Samas on eraldi juhatuse esimehe 23.01.2002. a käskkirjaga kinnitatud kalalaevade sadamatasud Roomassaare sadamas, mis on madalamad nõukogu kinnitatud hindadest. Seega on juhatuse esimees ületanud oma volitusi.

---

[29] EV Raamatupidamise Toimkonna istungi 11.07.1995. a protokolliline otsus nr 10-2 "Müügitulu määramine realiseerimise printsiibi alusel" näide 2 ja 30.12.2002. a otsus nr 17-2 "Tulu kajastamine" p 10

[30] Põhikiri p 5.3.5 lg 10

Roomassaare sadama direktori selgitusel tekkis sadamateenuste turul konkurents, Nasva ja Mõntu sadam pakkusid teenust kalalaevadele odavamalt. Lahendusena esitas Roomassaare sadam tabeli, mille põhjal iga kuu arvutatakse kalalaevadele sadamatasu vastavalt sadamas viibitud tundide arvule, mis on kinnitatud juhatuse esimehe poolt. Tänu sellele, et kehtestati madalamad hinnad, käivad kalalaevad nüüd Roomassaare sadamas.

Samuti on ületanud oma volitusi Roomassaare sadama direktor, kes oma 01.07.2003. a käskkirjaga kehtestas alates 01.07.2003 Roomassaare jahisadamas lisaks kehtivale hinnakirjale sadamateenuste tasud, mida nõukogu ei olnud kinnitanud.

1.2.5. Tulu põhivara kasutusse andmisest

AS Saarte Liinid saab osa tulust põhivara kasutusse andmisest. Seisuga 01.10.2003 kehtis aktsiaseltsi esitatud andmetel 35 rendilepingut, millega on kasutusrendile antud 35 põhivaraobjekti soetusmaksumusega 28,1 mln krooni.

Arvestuse pidamiseks on andmed rendile antud varade kohta koondatud ühtsesse registrisse, mida peab sekretär-juhiabi. Seltsi asjaajamiskorra järgi registreeritakse leping pärast allkirjastamist. Registri kohaselt on lepingud sõlmitud ruumide rendiks tähtajaga kuni viis aastat, valdav osa lepinguid tähtajaga üks aasta.

Äriühingul puudub põhivara kasutusse andmise dokumenteeritud kord. Toimiv halduspraktika tagab küll vara rendile andmise tehingu algataja ja tehingu sooritamise otsustaja lahususe, kuid ei kohusta analüüsima vara rendile andmise majanduslikku põhjendatust. Avaliku enampakkumise teel on sõlmitud vaid 4 rendilepingut ehk 11%: Roomassaare sadama suvekohvik-ootepaviljon ja külalistemaja, Kuivastu sadama hoone baar koos abiruumidega ning Heltermaa sadama hoone hotell-kohvik ja vastuvõturuum. Nende lepingute alusel rendile antud põhivara soetusmaksumus on 10,3 mln krooni ehk 37% kõigi rendileantud põhivaraobjektide soetusmaksumusest.

Tehingute kasumlikkust tõendavaid analüüse pole. Aktsiaseltsi raamatupidamise korraldus võimaldab küll saada andmeid olulisemate rentnikega seotud tulude ja vastavate põhivaraobjektide kulude kohta, kuid vara rendileandmise tehinguid ei ole sellisest infost lähtudes süstemaatiliselt kaalutud ja kõrvutatud. Nõukogu ei ole auditeeritud perioodil põhivara kasutusse andmise küsimustega tegelenud. Vaid 13.08.2002. a koosolekul otsustas nõukogu lubada Kuivastu-Virtsu sadama bilansist maha kanda lootusetu võla summas 20 135 krooni seoses sellega, et Estogrupp OÜ polnud tasunud Kuivastu sadama garaažiboksi renti. Juhtkonna sõnul on vara rendileandmist juhatuse nõupidamistel arutatud, kuid otsuseid ei ole dokumenteeritud.

Pearaamatupidaja esitatud andmetel moodustas renditulu 2002. aastal 763 707 ja seisuga 30.09.2003 746 082 krooni, struktuuriüksuste andmetel aga 772 707 ja 760 125 krooni. Struktuuriüksuste töötajate selgituste kohaselt on osa renditulu kajastatud parkimise (Rohuküla sadama parkimisplats) ja muude tulude (Roomassaare sadama reklaamitulu) hulgas. Seega ei kajastata eri allüksustes renditulu ühesugustes tuluartiklites.

Renditulud on kirjendatud netokäibesse, mis ei ole Riigikontrolli hinnangul kasumiaruande seisukohast õige, sest renditulu puhul ei ole tegu tuluga põhitegevusest ja seetõttu tuleks see kajastada muude äritulude koosseisus.

Mõne objekti rendileandmisest ei ole aktsiaselts teeninud tulu, võrreldes nendele objektidele rendiperioodil tehtud kulutustega. Näiteks:

- OÜ-le Ardoran rendile antud Heltermaa sadama hotelli ja kohviku kulud ületasid 2002. aasta renditulu 79 320 krooni võrra.
- OÜ-le I.P rendile antud Heltermaa sadama kohviku kulud ületasid 2002. aastal renditulu 16 508 krooni võrra.
- Virtsu sadamas AS-ile Saaremaa Laevakompanii rendile antud pääsla kulud ületasid tulusid 2002. aastal 5 307 krooni võrra.

Osa rentnikke ei ole tasunud aktsiaseltsile renti, lähtudes lepingus määratud tingimustest. Riigikontrollile esitatud andmetel olid seisuga 30.09.2003 äriühingule võlgu 6 rentnikku kokku 53 672 krooni, millest auditi käigus nõuti sisse 41 087 krooni AS Saarte Liinid ei ole tähtaegade eiramisel rakendanud lepingutest tulenevaid sanktsioone. Seetõttu on auditeeritud perioodil jäänud sisse nõudmata üle 30 500 krooni viivisetulu. Juhtkonna sõnul kuulub rendilepingutingimuste täitmise jälgimine struktuuriüksuste juhtide kohustuste hulka. Riigikontroll leiab, et sisekontrollisüsteemid ei toimi, tagamaks renditulude õigeaegset laekumist. Auditi ajal, 2003. aasta oktoobris-novembris alustas aktsiaselts viiviste sissenõudmist.

Riigikontrolli arvates ei ole piisavalt selged reklaampindade rendileandmise lepingute tingimused, lähtudes äriühingu tegevuse põhieesmärgist – kasumi teenimisest.

- OÜ-ga Prisma Net 23.09.2002 sõlmitud 3-aastase tähtajaga lepingu (reklaampinnad Virtsu ja Kuivastu sadamas) järgi kohustub paigaldaja tasuma konstruktsiooni paigaldamise ja kasutamise eest reklaamimaksu vastavalt pooltevahelisele kokkuleppele 300 krooni kuus. Paigaldaja tasub reklaami eksponeerimisperioodi eest, tühjalt seisvad konstruktsioonid maksustamisele ei kuulu. Leping ei sätesta aktsiaseltsile eksponeerimisperioodi kohta info esitamise kohustust, reklaamimaksu tasumise tähtpäevi ega ka sanktsioone nende eiramise korral. Riigikontrolli hinnangul ei ole tagatud võimalikult maksimaalse tulu saamine. AS Saarte Liinid sai OÜ-lt Prisma Net reklaamipinna rendi eest tasu 2002. aastal 1 446 ja 2003. aasta esimese 9 kuu jooksul 1 350 krooni.

- OÜ-ga Polar Rent on 09.07.1999 sõlmitud koostööleping tähtajaga 31.12.2003 põhieesmärgiga koordineerida reklaampindade väljaehitust, hooldamist ja rentimist kõigis AS-i Saarte Liinid haldusalas olevates sadamates ja sadamahoonetes. Lepingu järgi maksab Polar Rent aktsiaseltsile 5 000 krooni kuus ja on lepingu punkti 3.2.1 alusel kohustatud esitama aktsiaseltsi nõudmisel aruande kasutatavate pindade kohta mitte sagedamini kui kord kvartalis. Auditiga ilmnes, et aktsiaselts ei ole aruannete esitamist nõudnud, juhatuse liige on oma sõnutsi teadlik kasutatava pinna suurusest. 2002. aastal on aktsiaselts saanud reklaamimakseid 60 000 krooni.

- OÜ-ga Raadio Kadi on sõlmitud 01.04.2003 ühise tegutsemise leping tähtajaga 31.12.2005, mille põhieesmärgiks on koordineerida reklaampindade väljaehitust, hooldamist ja rentimist Kuivastu ja Virtsu sadama sise- ja välisseintel. Lepingu järgi peab Raadio Kadi maksma AS-ile Saarte Liinid 5 000 krooni kuus, millele lisandub käibemaks, maksustatavale kuule järgneva kuu 10. päevaks. Lepingutingimuste rikkumise puhul rakendatavaid sanktsioone ei ole sätestatud. Raadio Kadi on süstemaatiliselt ületanud arvete tasumise tähtaega kuni 8 päeva.
  Aktsiaseltsi juhtkonna teatel pärast Raadio Kadiga lepingu sõlmimist Polar Rent'iga sõlmitud leping ei kehti. (Mõlemal osaühingul on ühised omanikud.) Ei selgunud aga, et lepingu lõpetamine OÜ-ga Polar Rent oleks dokumenteeritud.
  Lepingu punkti 3.2.1 alusel peab Raadio Kadi esitama aktsiaseltsi nõudmisel aruande kasutatavate pindade kohta mitte sagedamini kui kord kvartalis. Aktsiaselts ei ole auditeeritud perioodil aruandeid nõudnud, juhatuse liige on oma sõnul kasutatava pinna suurusest teadlik. Lähtudes kuu maksest (5 000 krooni) on aktsiaselts teeninud ühe m^2 reklaamipinna eest 24–31 krooni kuus. Näiteks Kuressaare linna 10.06.1999. a kehtestatud määrusega maksab reklaampinna m^2 üldjuhul 30 krooni kuus.

Nimetatud lepingud on sõlmitud otsustuskorras. Riigikontroll leiab, et reklaampindade väljaandmine olnuks otstarbekam avaliku enampakkumise korras, mis võinuks luua äriühingule soodsamad tingimused.

Auditeeritud perioodil on põhivara tasuta kasutada antud kahel korral:

- Saare Politseiprefektuurile 01.01.2003 sõlmitud rendilepingu alusel mitteköetav pööninguruum Kuivastu sadamas pindalaga 15,5 m^2. Õige olnuks sõlmida tasuta kasutamise leping.[31]
- Veterinaar- ja Toiduameti piiriteenistusele 09.01.2003 sõlmitud tasuta kasutamise lepingu alusel kontor Roomassaare sadamas pindalaga 8,6 m^2. Loomatauditõrje seaduse järgi peavad sadamad andma Veterinaar- ja Toiduameti piiriteenistusele tasuta tööruumid[32], seega on tehing seaduslik.

[31] Võlaõigusseadus ptk 21
[32] Loomatauditõrje seadus § 23 lg 3

1.3. Kulud

1.3.1. Tegevuskulud

Kasumiaruande järgi moodustasid AS-i Saarte Liinid tegevuskulud 2002. aastal kokku 10,6 mln ja 30.09.2003. a seisuga 7,9 mln krooni. Audiitorid kontrollisid auditeeritud perioodil tehtud kulutusi 36,6% ulatuses kõigist mitmesugustest tegevuskuludest.

Ilmnes, et paljudel juhtudel kaetatakse kulud vahenditega, mis ei ole eelarves selleks ette nähtud ning kulutused kirjendatakse raamatupidamises valedel kontodel. Näiteks:

- Keskusele oli kavandatud 2002. aastal jooksvaks remondiks raha rohkem, kui keskus oli suutnud kulutada ja jooksvaks remondiks mõeldud rahast soetati mööblit. Kokku oli jooksva remondi kontole kantud mööbli soetamise kulusid 25 400 krooni.
- Roomassaare sadamas kanti 2003. aasta jooksva remondi kuludesse 156 000 krooni sadama kontori kapitaalremondi kulusid. Põhivara parendus kuulub aga katmisele investeeringuteks ette nähtud rahast ning tuleb raamatupidamisarvestuses arvele võtta põhivara koosseisus.[33]

Kulude klassifitseerimist eri kontode vahel raamatupidamise sise-eeskiri ei käsitle. Seetõttu puudub ka ühtne arusaam kirjendamisest ning eelarve täitmise jälgimine tekitab raskusi.

Mõnel juhul ei ole peetud küllaldast arvestust, et saaks hinnata tehtud kulutuste põhjendatust. Näiteks advokaadibüroole Raidla & Partnerid maksti 2002. aastal 41 100 ja 2003. aastal 250 500 krooni õigusteenuste eest lepinguid vormistamata ning riigihanget korraldamata. Selgituste järgi sõlmiti kokkulepped telefoni teel, kusjuures tasu arutati advokaadibürooga alles pärast arve saamist. Advokaadibüroo esitatud arvete põhjal ei ole võimalik kontrollida tööde mahtu, sisu ja maksumust.

Raamatupidamises kantakse summasid süstemaatiliselt kuludesse ettemaksuteatiste või tellimuse kinnituste alusel. Seetõttu on ostuarveid üksikjuhtudel kirjendatud kuludesse ja ka makstud topelt:

- Entramo AS-i 21.11.2002. a tellimuse kinnituse alusel on raamatupidamises kuludesse kantud toolide maksumus summas 1 491 krooni. Entramo AS-ile kanti koos käibemaksuga 1 759 krooni. Detsembris kanti 29.11.2002. a arve põhjal uuesti kuludesse toolide maksumus 1 491 krooni ja maksti Entramo AS-ile teist korda 1 759 krooni. Auditi ajal tagastas ettevõte raha AS-i Saarte Liinid arvele.

Saaremaa Laevakompanii 15 kliendikaardi kasutamise eest on makstud 2002. aastal 61 940 ja 2003. aasta 9 kuuga 77 039 krooni. Kaardid on antud nõukogu, juhatuse ja keskkontori töötajatele. Nende kaartide kasutamise kord AS-is Saarte Liinid puudub. Samuti ei kontrollita, kas sõidud on seotud tööülesannete täitmisega, kuigi Saaremaa Laevakompanii on igakuistele arvetele lisanud andmed ülesõitude kohta kuupäevade, sadamate ja sõidukite lõikes.

Rikkudes raamatupidamise sise-eeskirja, ei ole 2002. aasta majanduskuludesse kirjendatud 25 tööjopet (32 200 krooni) arvele võetud bilansiväliselt kui väikevara. Seetõttu neid 2002. aasta lõpus ei inventeeritud ja keskuses puudub ülevaade selle kohta, kellele joped anti välja ja millal. Seega ei saa keskuses jälgida juhatuse esimehe käskkirja täitmist, mis näeb ette jope kandmise aega 24 kuud.[34] Virtsu ja Kuivastu, Roomassaare ning Rohuküla ja Heltermaa sadamas on kasutusel arvestuskaardid, mis näitavad sadama töötajatele eririietuse, -jalanõude ja tööriistade andmise kuupäeva.

Varasema raamatupidamise sise-eeskirja kohaselt peab lähetatu aruande esitama kahe tööpäeva möödudes lähetusest saabumisest ja alates 01.01.2003 hiljemalt järgmise kuu 3. päevaks,[35] täpsustamata on aruande sisu. Vabariigi Valitsuse korra kohaselt hüvitatakse töölähetuse kulud ja makstakse päevaraha tööandja kirjaliku otsuse alusel, milles näidatakse töölähetuse sihtkoht, kestus ja ülesanne ning hüvitatavad kulud.[36] AS-is Saarte Liinid on lähetuskulude hüvitamise aluseks juhatuse esimehe korraldus, sellel blanketil annab lähetatu ka oma kuludest aru.

---

[33] RTJ 5 " Materiaalne ja immateriaalne põhivara"
[34] Juhatuse esimehe 31.03.1999. a käskkiri nr 17
[35] Raamatupidamise 20.07.1997. a kinnitatud sise-eeskiri ja 01.01.2003 kinnitatud sise-eeskiri p 2.3
[36] Vabariigi Valitsuse 22.12.2000. a määrus nr 453 § 3

Kontrollimisel selgus, et korraldus vormistatakse reeglina ühe kuu lähetuste kohta korraga. Mõnikord on ühes dokumendis koguni mitme kuu lähetused. Alati ei ole korralduses juhatuse esimehe poolt kinnitamise kuupäeva ja esineb ka kulude kinnitamist enne lähetuse toimumist; enamikul korraldustel puuduvad numbrid. Nii on arendusdirektori 2002. aasta veebruari lähetuskulud kinnitatud 31.01.2002, 2002. aasta novembri korraldusel on kajastatud pearaamatupidaja nii novembri kui ka detsembri lähetuskulud, kinnitamise kuupäev puudub.

Auditeeritud perioodil on raamatupidamises kajastatud majandustehinguid mitte siis, kui need on toimunud, vaid aruande esitamise kuul. Seega on eiratud tekkepõhisuse printsiipi[37].

Juhatuse esimees annab sadamate direktoritele volitusi esindada seltsi õigustoimingutes. Näiteks 04.01.2002 volitas juhatuse esimees Roomassaare sadama direktorit alla kirjutama rendilepingut ja ostu-müügilepingut Ühisliisingu AS-iga. Äriühingu põhikirja järgi tohib seltsi esindada kõigis õigustoimingutes juhatuse esimees. Teised juhatuse liikmed võivad esindada seltsi kahekesi koos või koos juhatuse esimehega,[38] Roomassaare sadama direktor ei olnud aga juhatuse liigegi. Põhikiri ei anna juhatuse esimehele ka edasivolitamise õigust. Tsiviilseadustiku üldosa seaduses fikseeritu kohaselt tuleb esindajal tehing teha ise, kui talle ei ole antud edasivolitamise õigust.[39]

1.3.2. Personalikulud

Juhatuse liikmete tasustamine

Juhatuse esimehele on makstud töö- ja lisatasu vastavalt nõukogu poolt kinnitatud "AS-i Saarte Liinid töötajate töötasustamise põhimõtetele"[40] ja temaga nõukogu esimehe poolt sõlmitud teenistuslepingule, nõukogu poolt kinnitatud palgamääras.[41] Teiste juhatuse liikmetega pole nõukogu lepingut sõlminud.

Juhatuse esimees on sõlminud lepingu arendusdirektori, Kuivastu ja Virtsu sadama direktori ning Rohuküla ja Heltermaa sadama direktoriga, kes on ka juhatuse liikmed. Nende lepingute lisa p 3 kohaselt kehtivad lepingud juhatuse liikmeks oleku ajal ja neid kohaldatakse kui töölepingut. Riigikontroll ei kiida heaks, et nimetatud juhatuse liikmetega pole sõlmitud lepingut, mis näeks ette nende kui juhatuse liikmete funktsioonid ja vastutuse.

Töötasuarvestuse pidamine

Töötasuarvestusega, sh maksuarvestusega, tegeldakse sadamates ja keskkontoris erinevalt. Riigikontrolli hinnangul on selline süsteem raskesti kontrollitav ja loob võimalused tahtmatute vigade tekkeks, mis toob kaasa maksuriski.

Vaatamata erisustele arvestuses ei leidnud audiitorid palgaarvestuses summade mittevastavust juhatuse esimehe poolt kinnitatud koosseisudes ja töölepingutes ette nähtud palkadele, juhatuse esimehe ja sadama direktori käskkirjadega määratud lisatasudele ning töövõtulepingutes ette nähtud tasudele.

Muud probleemid

Sadamate direktorid sõlmivad sadama töötajatega töölepinguid. Ametijuhendite järgi kuulub nende põhiülesannete hulka sadamatele kinnitatud koosseisude piires igapäevase personalitöö korraldamine. Kuivastu ja Virtsu ning Heltermaa ja Rohuküla sadama direktorid on ka juhatuse liikmed, Roomassaare sadama direktor aga mitte.

---

[37] 2002. aastal kehtinud raamatupidamise seadus § 5 p 6 ja alates 01.01.2003 kehtiv raamatupidamise seadus § 5 lg 2 ja 3
[38] Põhikiri p 6
[39] Tsiviilseadustiku üldosa seadus (28.06.1994, kehtis kuni 01.07.2002) § 97 lg 3, alates 01.07.2002 reguleerib sama tsiviilseadustiku üldosa seadus (27.03.2002) § 119 lg 1
[40] Nõukogu 07.02.2001. a otsus
[41] Nõukogu 09.04.2003. a protokoll nr 4

AS-i Saarte Liinid üldkoosoleku kinnitatud põhikirjas on omaniku, st Eesti Vabariigi tahe esindusõiguse osas formuleeritud nii, et seltsi võib õigustoimingutes esindada juhatuse esimees, teised juhatuse liikmed võivad esindada seltsi kahekesi koos või koos juhatuse esimehega.[42]
Seega on lepingute sõlmimine teistmoodi põhikirja rikkumine.

Töötajatele antakse põhipuhkust 28 ja lisapuhkust 7 kalendripäeva, ehkki kõigis töölepingutes sellist tingimust ei ole ja muud alusdokumenti, millega oleks põhjendatud lisapuhkuse andmine, audiitoritele ei esitatud. Juhatuse esimehe selgituste kohaselt on lisapuhkuse andmine seotud asjaoluga, et aktsiaseltsi asutamisel rakendati Tallinna Sadamast üle võetud töötajatele lisapuhkust ja seda praktikat jätkati. Riigikontrolli hinnangul on lisapuhkust osaliselt antud alusetult, rikkudes puhkuseseadust[43].

Palgakulu konto asemel kirjendatakse raamatupidamiskontole "Lõpetamata ehitus" projektijuhi ja ehitusinseneri põhitöötasu, puhkusetasu ja igakuine lisatasu. Samas projektijuhile määratud täiendav töötasu keskkonnakaitsealase tegevuse koordineerimise eest[44] ja ehitusinsenerile määratud täiendav tasu statistilise aruandluse kogumise, süstematiseerimise ja edastamise eest[45] kirjendatakse keskuse palgakuluna keskuse üldkuludesse. 2002. aastal kirjendati palgakulu lõpetamata ehituse kontole 449 333 ja 2003. aasta 9 kuuga 385 471 krooni. Riigikontrolli hinnangul on tegu perioodikuluga , mis kuulub raamatupidamise hea tava kohaselt kajastamisele palgakulude koosseisus.

Kõigis üksustes täheldasime, et puhkusetasu arvestamisel võetakse päevatasu arvutamisel arvesse peale kuue kuu töötasu summa ½ aasta preemiatest. Riigikontrolli hinnangul ei ole puhkuselt tuleku, võidupüha- ja jõulutasu käsitletav palgana ega kuulu arvamisele palga koosseisu päevatasu arvutamisel.[46]
Heltermaa ja Rohuküla sadamas täheldasime, et töötaja vabastamisel makstav kompensatsioon on arvutatud samade põhimõtete järgi nagu puhkusetasu ja lisaks kompensatsioonile saamata puhkusepäevade eest on makstud proportsionaalselt töötatud ajale puhkuselt tagasituleku, võidupüha ja jõulutasu.

1.4. Varad

1.4.1. Põhivara

Materiaalne põhivara on olulisim komponent AS-i Saarte Liinid varade koosseisus, mis moodustas 31.12.2002 bilansi andmetel 96% ja 30.09.2003. a seisuga 89,8% bilansi mahust. 30.09.2003 oli ettevõtja andmetel soetusmaksumuses maad ja ehitisi 151,1 mln, masinaid ja seadmeid 7,1 mln, transpordivahendeid 2,6 mln, muud inventari 1,4 mln ja lõpetamata ehitisi 47,1 mln krooni eest.

Investeeringute ja soetuste kava

Põhivarasse investeerimise aluseks on igal aastal koostatav ja nõukogu kinnitatav "Investeeringute ja soetuste kava". Kava koosseisus on nõukogu kinnitanud ka projektijuhtimiskulud, mis on iseloomult halduskulud ja mida ei tohiks kapitaliseeritavate kulude hulka arvata (näiteks mobiilikulud, ametiauto kütuse kulud, kasutusrent, erialakirjanduse ost).
Investeeringute ja soetuste kava täitmise hetkeseisu arutatakse perioodiliselt nõukogu koosolekutel. Nõukogule esitatud aruannetest nähtub, et investeeringuna käsitletakse ka laenu ja faktooringu tagastamist, kuigi need ei ole sisult investeeringud, vaid finantseerimistehingud.
AS-i Saarte Liinid investeeringud moodustasid 2002. aastal 24,4 mln, 2003. aasta investeeringute kava on 56,4 mln krooni. Möödunud aasta esimese 9 kuu jooksul tehti investeeringuid 37,8 mln krooni.

[42] Põhikiri p 6
[43] Puhkuseseadus § 2 lg 2 ja § 10
[44] Juhatuse esimehe 13.05.2002. a käskkiri nr 6-p
[45] Juhatuse esimehe 22.02.2001. a käskkiri nr 13
[46] Palgaseadus § 2, Vabariigi Valitsuse 23.08.2001. a määrus nr 278 "Puhkusetasu arvutamise kord" § 2 lg 3

Põhivara arvelevõtmine

Varasema raamatupidamise sise-eeskirja kohaselt on põhivara arvelevõtmise aluseks akt koos vara soetamist tõendavate dokumentidega.[47] Alates 01.01.2003 kehtivas eeskirjas ei ole aga määratud, mis on põhivara arvelevõtmise aluseks.

19.03.2003 sõlmitud müügilepinguga müüs AS Moonsund Shipping temale kuulunud viiendiku mõttelist osa[48] ujuvsüvendajast Watermaster Classic koos lisaseadmetega AS-ile Saarte Liinid, üleandmise-vastuvõtu akt vormistati samal päeval. Äriühingu pearaamatu konto "Masinad ja seadmed" väljatrüki kohaselt on põhivara soetus raamatupidamises kajastatud kassapõhiselt, näidates arvelevõtmist igakuiselt märtsist kuni augustini 2003 vastavalt tasumisele. Riigikontrolli arvates on rikutud raamatupidamise seaduse tekkepõhisuse printsiipi, mis nõuab tehingu kajastamist vastavalt toimumisele, sõltumata sellest, kas raha on laekunud või makstud.[49]

Raamatupidamises on mitme kinnisvaraobjekti arvelevõtmisel eristamata maa, rajatiste ja ehitiste maksumus. Näiteks mitterahalise sissemaksena aktsiakapitali omandatud Ringsu sadama kinnistu on raamatupidamises arvele võetud kui maa soetusmaksumusega 6 255 000 krooni, eristamata kinnistul asuvaid rajatisi – lõunakai, idakai ja sildumiskai koos kaldarambi ja juurdepääsuteega. Auditi ajal eristati objektide maksumused Ober-Haus Hindamisteenused OÜ poolt 21.03.2001 tehtud eksperthinnangut aluseks võttes.
Raamatupidamises kajastuv Roomassaare külalistemaja on tegelikult kinnisvaraobjekt, mille koosseisu kuulub maa, võõrastemaja hoone ja pumbajaam. Auditi ajal samuti objektid eristati.

Esineb juhtumeid, kus põhivara ei võeta arvele soetamise momendil[50] ja hiljem paranduskandeid tehes ei vormistata nõuetekohaselt õiendit.[51] Näiteks Rohuküla sadamas on 25.08.2003 arvele võetud ohtlike jäätmete kogumise paviljon soetusmaksumusega 42 748 krooni. Vastuvõtuakti järgi saadi paviljon kätte 09.06.2003, kuid arvele võeti kaks kuud hiljem. Raamatupidaja selgitusel oli objekt algul kajastatud remondikuluna ja augustis tehti paranduskanne. Parandus oli aga tehtud õiendit koostamata.

Auditi käigus ettevõtte varaga tutvudes ja seda raamatupidamise põhivararegistriga võrreldes ilmnes, et põhivarana on arvele võtmata Sviby sadama järelevaataja maja ja Kuivastu sadama territooriumi laos asuv sildkraana, mis on koos laohoonega renditud AS-ile Saaremaa Laevakompanii.[52]

Vara mahakandmine

Kasutamiskõlbmatuks muutunud põhivara kantakse maha akti alusel, kuhu on märgitud põhivaraobjekti nimetus, inventarinumber, soetamise aeg, soetusmaksumus, mahakandmise aeg ja põhjus.[53] Juhatuse esimehe 17.01.2003. a käskkirjaga nr 5 kanti maha põhivara summas 116 966 krooni, märkimata soetamise aega ja mahakandmise põhjusi. Samuti ei esitatud andmeid, mis mahakantud varadest edasi sai.

Amortisatsioon

Raamatupidamisprogrammist saadav aruanne ei anna ülevaadet põhivara amortisatsiooni arvestusest, sest ei näita vara soetamise aega ega ka amortisatsiooni määra. Seetõttu on vigade tekkimise risk amortisatsiooniarvestuses suur.

Vastuolus soetusmaksumuse printsiibiga[54] ei kattu vara soetusmoment ja arvelevõtmise moment, mille tulemusel on kulum valesti arvestatud. Näiteks:

- Sõiduauto ostu-müügi lepingu kohaselt[55] toimub auto omandiõiguse üleminek äriühingule pärast tasumist, s.o 25.07.2002. Auto võeti aga arvele ja kulumit arvestati alates augustist, seega kuu ettenähtust hiljem ja 2 514 krooni vähem.

---

[47] 20.07.1997 vastu võetud raamatupidamise sise-eeskiri p 4.2
[48] Vabariigi Valitsuse 18.02.2003. a korraldus nr 151-k p 3 alapunkt 3
[49] Alates 01.01.2003 kehtiv raamatupidamise seadus § 5 lg 2 ja 3
[50] Alates 01.01.2003 kehtiv raamatupidamise seadus § 5 lg 2 ja 3
[51] Alates 01.01.2003 kehtiv raamatupidamise seadus § 10 lg 1 ja 2 ning alates 01.01.2003 kehtiv raamatupidamise sise-eeskiri p 2.1 alapunkt 2.1.2
[52] Rendileping nr 30, sõlmitud 01.01.2002 p 4.1
[53] Alates 01.01.2003 kehtiv raamatupidamise sise-eeskiri p 9.4
[54] 2002. aastal kehtinud raamatupidamise seadus § 5 p 9, alates 01.01.2003 kehtiv raamatupidamise seadus § 5 lg 2 ja 3
[55] Sõiduauto 22.07.2002. a ostu-müügi leping nr 020722 p 4 alapunkt 4.1

- AS Moonsund Shipping andis äriühingule aktiga üle ujuvsüvendaja Watermaster Classic 19.03.2003, kulumit arvestati alates aprillist, s.o 11 588 krooni vähem.
- 25.05.2002 võeti Roomassaare külalistemaja parendus ehitajalt vastu, 29.06.2002 koostati selle Roomassaare sadama põhivara koosseisu üleandmise akt; amortisatsiooni on arvestatud 7 174 krooni vähem, sest sellega alustati 01.09.2002. Analoogiliselt on hiljem hakatud kulumit arvestama ka Roomassaare sadama elektrivõrgu ning teede ja platside parandamise töödelt.

Põhivaraobjektide amortiseeritavad osad on erinevate kasutusperioodidega ja maa kui piiramata kasutuseaga põhivaraobjekti soetusmaksumust ei amortiseeritagi.[56] Seetõttu tekitab põhivaraobjektide korrektne eristamata jätmine suuri amortiseerimisvigu:

- Kuna Ringsu sadama kinnistu puhul on raamatupidamises maast eristamata muu põhivara, on arvestamata 141 000 krooni kulumit.
- Roomassaare sadama külalistemaja puhul on koos maa maksumusega kajastamisest tingituna kulumit arvestatud 2002. aastal 3 400 ja 2003. aastal 2 550 krooni rohkem.

Juhatuse 25.03.2003. a otsuse[57] alusel vähendati raamatupidamisarvestuses Rohuküla söökla ja hotelli jääkväärtust 31.12.2002. a seisuga 960 062 krooni, kirjendades summa amortisatsioonikuludesse. Juhatuse otsuses ja 2002. aasta aruandes[58] avaldatud info ei vasta aga raamatupidamisregistri andmetele, sest nimetatud dokumentide järgi on amortisatsioonikuluks 1 260 062 krooni. Pearaamatupidaja selgitusel on aruandes ekslikult märgitud Rohuküla hotelli jääkväärtusest 960 062 krooni kuluks kandmine. Tegelikult kanti kuluks 660 062 krooni.

Riigikontrolli hinnangul ei ole Rohuküla söökla ja hotelli allahindamine 960 062 krooni piisavalt põhjendatud. Auditeerimisel selgus, et 17.12.2001 allkirjastati Rohuküla hotelli ja söökla ostu-müügi leping hinnaga 850 000 krooni. See tühistati 30.12.2002. Eksperthinnangu alusel[59] oli seisuga 16.02.2001 hotelli turuväärtus 500 000 krooni. Rohuküla söökla ja hotelli tegelik jääkväärtus oli 31.12.2002. a seisuga1 461 917 krooni. Objekti jääkväärtuse ja müügihinna vahe on 611 917 krooni. (1 461 917– 850 000). Ebaselgeks jääb, miks otsustati kuludesse kirjendada 348 145 krooni rohkem (960 062–611 917).

Kui põhivara realiseerimismaksumus on püsivalt madalam jääkväärtusest, kajastatakse põhivara netorealiseerimismaksumuses.[60] Raamatupidamise Toimkonna juhendis, mille rakendamine oli kohustuslik 01.01.2003 algava aruandeperioodi kohta, on lubatud põhivaraobjekti alla hinnata tema kaetavale väärtusele, kui kaetav väärtus on väiksem tema bilansilisest jääkmaksumusest,[61] tuvastades enne allahindluse vajaduse. Sama põhimõte on sätestatud ka äriühingu 01.01.2003 kinnitatud raamatupidamise sise-eeskirjas[62], eelneval aruandeperioodil kehtinud eeskiri materiaalse põhivara väärtuse hindamist ei käsitle.

Täheldasime ka, et pearaamatupidaja on teinud pearaamatus 31.12.2002. a seisuga amortisatsiooniarvestuses paranduskande summas 3 047 210 krooni, koostamata selle kohta õiendit ja eirates seega raamatupidamise seaduses[63] ja äriühingu raamatupidamise sise-eeskirjas[64]sätestatud nõuet, mille kohaselt märgib paranduse tegija parandusdokumendile kuupäeva, oma nime ja paranduse aluse.

Paljudel juhtudel tehakse ka tegevuskulude osas raamatupidamisregistrites õienditeta parandusi. See vähendab aga raamatupidamisarvestuse läbipaistvust ega võimalda vigade kiiret avastamist.

---

[56] ERS 6 "Raamatupidamise aastaaruande bilansikirjete sisu" p 9, kehtis kuni 01.01.2003; alates 01.01.2003 RTJ 5 "Materiaalne ja immateriaalne põhivara"
[57] Juhatuse koosoleku 25.03.2003. a protokoll nr 17 p 2
[58] AS-i Saarte Liinid 2002. aasta majandusaasta aruanne, seletuskiri raamatupidamise aastaaruande juurde p „Materiaalne põhivara": amortiseerides on kuluks kantud Rohuküla söökla jääkväärtusest 300 000 ja hotelli jääkväärtusest 960 062 krooni.
[59] OÜ Kinnisvaraekspert 16.02.2001. a hinnang
[60] Raamatupidamise Toimkonna 30.09.1995. a istungi protokolliline otsus nr 12-1 "Juhendi nr 6 "Raamatupidamise aastaaruande bilansi kirjete sisu" kinnitamine " p 9
[61] RTJ 5 " Materiaalne ja immateriaalne põhivara" §-d 56–70
[62] Alates 01.01.2003 kehtiv raamatupidamise sise-eeskiri p 9.3
[63] 2002. aastal kehtinud raamatupidamise seadus § 14 lg 3
[64] 20.07.1997 kinnitatud raamatupidamise sise-eeskiri p 3

Põhivara olem ja vajalikkus

Audiitorid võrdlesid 01.11.2002. a inventuuri tulemusi varade nimekirjaga.
Keskuse inventuuri nimekirjas oli kajastatud kaks koopiamasinat, Keskuse varade nimekirjas oli arvel aga üks koopiamasin. Pearaamatupidaja selgitusel anti 15.10.2002 üks koopiamasin Roomassaare sadamale ja see on ekslikult kajastatud Keskuse inventuuri nimestikus. Samas ei ole Roomassaare sadama inventuuri nimestikus koopiamasinat näidatud.
Riigikontroll on arvamusel, et tegelikult vara üle ei loetud, vaid inventuuritulemusteks märgiti raamatupidamisandmed, kus veel ei olnud ilmselt kajastatud põhivaraobjekti asukoha muutus.

Eirates raamatupidamise sise-eeskirja nõuet[65] on Rohuküla ja Heltermaa sadama põhivara nimekirjas objekte, mille maksumus on alla 5 000 krooni.

Audiitorid tutvusid mitme põhivaraobjektiga ja selgitasid nende vajalikkust äriühingu põhikirjaliste eesmärkide seisukohast.

- Roomassaare sadama direktori selgitusel kasutatakse kaatrit (soetusmaksumusega 182 000 krooni) Roomassaare ja Ruhnu sadama vaheliste majandussõitude tegemiseks ning Roomassaare sadamas olevate õlitõrjepoomide kiireks väljatõmbamiseks võimaliku reostuse korral.
- Jahtlaeva (soetusmaksumusega 395 270 krooni) kasutatakse AS-i Saarte Liinid klientide sõidutamiseks ja harrastusmeresõidu populariseerimiseks. Regattidel ja sadamates on jaht reklaaminud äriühingu logot ja tutvustanud sadamaid. Riigikontrolli hinnangul ei ole jahtlaeva omamine äriühingu tegevuseks vajalik. Auditi ajal otsustas nõukogu alates 2004. aastast jahi rendile anda.[66] Roomassaare sadama direktori Renno Tammlehe selgitusel on reaalne rendisumma 20 000–25 000 krooni hooaja eest. Hooaeg kestab 5 kuud. Raamatupidamise andmetel on jahtlaeva 5 kuu amortisatsioon 33 295 krooni. Järelikult ei ole jahi pidamine sellistel tingimustel mõttekas.
- 2001. a toimusid läbirääkimised potentsiaalse laevaoperaatoriga (Saaremaa Jetline) Roomassaare–Riia liini avamiseks. Sõlmiti eelleping ja sadam valmistus reisijaid vastu võtma, soetades kaks passikontrolli letti maksumusega 20 679 krooni. Operaator aga loobus liini avamisest ja letid ei leidnud rakendust. Suvel Roomassaare jahisadama külastuse tippajal kasutab piirivalve neid piiridokumentide vormistamise kohana. Riigipiiri seaduse kohaselt on piirivalvel õigus saada sadamas selle valdajalt piiripunkti tegevuseks vajalikud tööohutus- ja töötervishoiukohased ruumid tasuta kasutada.[67] Seetõttu tuleks sõlmida piirivalvega vara tasuta kasutamise leping.

Lõpetamata ehitised

Seisuga 31.12.2002 moodustas aktsiaseltsi lõpetamata ehitus auditeeritud andmetel 13 212 959 krooni ning seisuga 30.09.2003 oli auditeerimata andmetel bilansis kajastatud lõpetamata ehitusena 51 957 554 krooni.

Lõpetamata ehitiste hulgas on objekte, mis on pikemat aega seisnud, näiteks Rohuküla põhjasadama muuli lõpetamata ehitus (6,7 mln krooni, sh 5,1 mln on saadud Tallinna Sadamalt juba 1994). Pidevalt on suurenenud lõpetamata ehituse koosseisus projekteerimistööde maht, millest võib järeldada, et osa projekte ei leia kasutamist pikema perioodi vältel ning aegub. Näiteks Kuivastu sadama lainemurdja projekteerimistööd on lõpetamata ehituse hulgas alates 1997. aastast.

Aktsiaseltsi nõukogu ja juhatus ei ole auditeeritud perioodil analüüsinud lõpetamata ehituse koosseisus pikemat aega seisvate objektide edasise ehitamise vajalikkuse küsimust.

Aktsiaseltsi juhtkonna seletuse järgi on Rohuküla sadama objektid lülitatud ISPA tehnilise ettevalmistuse projekti koosseisu, projekteerimine algab 2004 ja ehitustööd on kavandatud 2006–2007.

---

[65] Raamatupidamise sise-eeskirja p 9.1 kohaselt on materiaalseks põhivaraks vara, mida kasutatakse enda majandustegevuses pikema aja jooksul kui 1 aasta ja mille soetusmaksumus on vähemalt 5 000 krooni ühiku kohta.
[66] Nõukogu 10.10.2003. a koosoleku protokoll nr 7 p 4
[67] Riigipiiriseadus § 10 lg 3

Seisuga 30.09.2003 on lõpetamata ehituse koosseisus Ringsu sadama lõunamuuli rekonstrueerimine (2 820 973 krooni) ja Triigi sadama süvendamine (2 103 099 krooni). Töö on lõpetatud ja komisjoni poolt vastu võetud juba vastavalt 20.06.2003 ja 17.08.2003, kuid objektid on seni põhivara hulgas kajastamata. Ringsu sadama ehitise aktis on vaegtööna näidatud pinnase tasandamine tähtpäevaga 15.09.2003. Tööde täitja OÜ Wetmen on 10.09.2003. a kirjaga palunud määrata pinnase tasandamise tähtpäevaks 15.12.2003, põhjendades seda vihmase suve ja sügisega, mis on rasketehnika liikumise võimatuks teinud. See vaegtöö ei sega aga objekti kasutusele võtmist. Raamatupidamiskohustuslane peab kõik tehinguid kirjendama nende toimumise ajal või vahetult pärast seda.[68] Seega tulnuks objektid kajastada raamatupidamises kohe pärast vastuvõtmist ehitajatelt ning alustada amortisatsiooni arvestamist.

Lõpetamata ehitusena on kajastatud kulutusi Saaremaa Läänesadama eeltasuvusuuringule 575 284 krooni (sh 2001. aastal 92 792, 2002. aastal 481 979, 2003. aastal 513). AS-i Saarte Liinid üldkoosolek andis nõusoleku uuringuga alustamiseks eeldusel, et raha taotletakse kooskõlastatult Saare maavalitsusega Saarte programmist.[69] Juhatuse esimehe selgitusel Saarte programm ettevõtmist ei toetanud. Nõukogu andis loa teha eelarveväliseid kulutusi mahus *ca* 500 000 krooni sadamate omateenitud rahast.[70] AS Saarte Liinid vedas projekti kuni investori (AS Tallinna Sadam) leidmiseni, 28.06.2002 sõlmis ta sellega lepingu, mille objektiks oli eeltasuvusuuring maksumusega 500 000 krooni ja projekti valmimise tähtajaks 15.09.2002. 500 000 krooni väärtuses töid anti aktiga üle 17.09.2002. Vaatamata sellele jätkas AS Saarte Liinid uuringut kuni märtsini 2003.
Raamatupidamises on jäetud nimetatud objekti kuludena kajastamata mööbli ja arvuti soetus summas 59 160 ning toitlustamiskulud summas 8 313 krooni**.** Seega moodustavad kulutused kokku 642 757 krooni ehk 142 757 krooni nõukogu kinnitatud summast rohkem. Juhatuse esimehe selgitusel müüakse mööbel ja arvuti esimesel võimalusel AS-ile Tallinna Sadam.

1.4.2. Varud

Varusid ei ole korrektselt inventeeritud ja inventuuritulemusi ei ole kajatatud arvestusregistrites. Näiteks:

- 2002. aasta bilansipäeva seisuga oli inventeerimata 100 m absorbtsioonipoomi, mis on ostetud 1996. aastal.
- Inventuuri andmetel oli 10.12.2002. a seisuga 31 merekaarti , nendest 8 jahtlaevade kasutuses. Raamatupidamisregistrid näitasid aga varudena 31 merekaarti.

1.4.3. Rahalised vahendid

Äriühingu raha hoitakse pangas, kus on avatud 12 arvelduskontot. Igal allüksusel on oma pangaarve ning sadamate direktoritel, süvendustööde juhatajal, arendusdirektoril ja raamatupidajatel on voli kasutada oma struktuuriüksuse kontot. Võrreldes pearaamatu pangakontode saldosid pankade kinnituskirjadega selgus, et mitmel juhul ei lange äriühingu raamatupidamise ja panga andmed kokku.

- Seisuga 31.12.2002 erines Roomassaare sadama Ühispanga arvelduskonto pearaamatu saldo Ühispanga kinnituskirjas näidatust 353 krooni võrra. Roomassaare sadama raamatupidaja selgitusel laekus see raha valesti Kuivastu ja Virtsu sadama arvele. Raha kanti õigele arvele 01.08.2003 ja vormistati raamatupidamises struktuuriüksuste vahelise arveldusena. Samuti seisuga 31.12.2002 erines Kuivastu sadama Ühispanga arvelduskonto pearaamatu saldo Ühispanga kinnituskirjas näidatust 1 137 krooni võrra. Kuivastu sadama raamatupidaja selgitusel tehti 30.12.2002 ülekanne OÜ-le Rumb, kuid pank saatis selle tagasi ja arvutiprogramm ei võimaldanud enam 2002. aasta kandeid muuta.

---

[68] 2002. aastal kehtinud raamatupidamise seadus § 7 lg 1, alates 01.01.2003 kehtiv raamatupidamise seadus § 6 lg 2
[69] 17.05.2001. a üldkoosoleku protokoll
[70] Nõukogu esimehe ja liikmete 12.06.2001. a kirjad

- Seisuga 01.10.2003 erines Kuivastu sadama Ühispanga arvelduskonto pearaamatu saldo Ühispanga kinnituskirjas näidatust 47 990 krooni võrra (panga järgi arvelduskonto jääk suurem). Kuivastu sadama raamatupidaja selgitusel jäid õigel ajal pearaamatusse tegemata mitme septembri pangatehingu kanded, mis tehti 03.10.2003. Rohuküla sadama Ühispanga arvelduskonto pearaamatu saldo erines seisuga 01.10.2003 Ühispanga kinnituskirjas näidatust 501 krooni (pangakirja järgi arvelduskonto jääk suurem). Raamatupidaja selgitusel jäi tegemata pangateenuse eest tasumise kanne (8 krooni) ja vale kuupäevaga (06.10.2003) sisestati üks laekunud arve (509 krooni).

Niisiis on pangatehinguid raamatupidamisse kirjendades eiratud raamatupidamise seadust, mille järgi peab raamatupidamiskohustuslane kõik oma majandustehinguid dokumenteerima ning kirjendama kronoloogilistes ja süstemaatilistes raamatupidamisregistrites nende toimumise momendil.[71] Oluline põhjus, miks rahaga segadusi ette tuleb, on Riigikontrolli hinnangul pangakontode rohkus. Sealjuures ei ole raha hoidmine killustatult allüksuste kontodel otstarbekas, kuna seetõttu ei ole võimalik äriühingu kui terviku rahavoogusid operatiivselt ja efektiivselt juhtida.

Auditiga selgus, et paljude raamatupidamiskannete selgitused on eksitavad, näiteks:

- 01.07.2003. a kanne summas 2 500 000 krooni selgitusega "üle kantud töötasu". Tegelikult on kande sisuks parvlaevade sihtfinantseerimine 2 500 000, makstud töötasu 12 552, riigilõiv 100, pangateenus 27 ja Hansapanka laenu tagasimaksmiseks 150 000 krooni.
- 01.11.2002. a kanne summas 511 677 krooni selgitusega "dotatsioonid sadamatele". Tegelikult oli kantud Kuivastu sadamale 229 447 ja Rohuküla sadamale 208 062 krooni, toodud kassasse 36 634 krooni sularaha, kantud üle 37 439 krooni töötasu ja makstud pangateenuse eest 95 krooni.
- Leidub selgitusi, nagu "paranduskanne", "tulu ümberjagamine", "kulu ümberjagamine", "sihtfinantseerimine" – kui kõigil juhtudel oli tegu laenuintresside tasumisega.

Pearaamatupidaja sõnul on kande sisu kirjelduse lahter liiga väike. Riigikontroll leiab, et äriühingu raamatupidamine ei anna eksitavate kirjelduste tõttu õiget infot tehingute kohta ja on rikutud ka raamatupidamise seadust: esiteks ei tohi eri majandustehinguid ühendada, teiseks peab iga raamatupidamiskirjend sisaldama korrektset lühikirjeldust.[72]

Juhatuse otsusega[73] anti luba erastada EVP-de eest Kuivastu sadama bilansis olevad ühepereelamud, mille tulemusena laekus äriühingu erastamisväärtpaberiarvele Ühispangas 36 310 EVP-d. Pearaamatu kontol " Lühiajalised finantsinvesteeringud – EVP" on kajastatud 7 153 krooni seisuga 31.12.2002 ja ka seisuga 30.09.2003, mille moodustab 1997. aastal laekunud 36 310 EVP-d, laekumispäeval kehtinud kurssi arvestades. Bilansis neid eraldi kirjena ei ole, need on kajastatud raha- ja pangakontode koosseisus. Riigikontroll leiab, et need EVP-d ei kuulu kajastamisele bilansis äriühingu varade hulgas, sest nende eest on juba vara omandatud, järelikult on need kustutatud[74] ja nende üle tuleks pidada arvestust bilansiväliselt.

1.4.4. Nõuded

Nõuded ostjate vastu

Raamatupidamisarvestuses kasutatavad eri arvestusregistrid ei ole omavahel võrreldavad. Näiteks nõudeid ostjatele näitab pearaamat 1,2 mln krooni vähem kui ostjate lõikes peetav arvestusregister.

Pearaamatupidaja selgitusel on vahe tingitud programmi halvast seadistusest. Raamatupidamise siseeeskiri registrite võrdlemise rutiini ei reguleeri. Samuti ei selgita eeskiri, mille alusel, kus ja kes müügiarved koostab ning millal ja kuidas need registritesse sisestatakse.
Riigikontroll näeb siin nõrka kohta sisekontrollisüsteemis ja tõsist ohtu nõuete adekvaatsele kajastamisele otsustajatele infot andma pidavates raamatupidamisaruannetes.

---

[71] 2002. aastal kehtinud raamatupidamise seadus § 7 lg 1, alates 01.01.2003 kehtiv raamatupidamise seadus § 6 lg 2
[72] 2002. aastal kehtinud raamatupidamise seadus § 11 lg 2, alates 01.01.2003 kehtiv raamatupidamise seadus § 6 lg 5
[73] AS-i Saarte Liinid juhatuse 02.11.1995. a ja 04.02.1997. a koosoleku protokollid
[74] Erastamisseadus § 29 lg 1 ja 3

Audiitorid tutvusid pisteliselt 2002. aastal ja 2003. aasta 9 kuuga tekkinud nõuete (v.a rendinõuded, rendist on kirjutatud "Tulude" peatükis) aluseks olevate lepingutega. Igas lepingus on kirjas, et ostja või teenuse saaja tasub maksetähtaja ületamise iga päeva eest sadamale viivist. Äriühing ei ole aga viiviste maksmist nõudnud. Auditeerimise ajal arvestati 31.12.2002. a seisuga laekumata arvetelt viivist 25 729 ja 30.09.2003. a seisuga 60 028, kokku 85 758 krooni.

Seisuga 01.01.2002 oli hinnatud ebatõenäoliselt laekuvaks 196 992 krooni nõudeid ostjate vastu, sellest 176 856 krooni moodustas OÜ Rondo Puit võlg (sadamateenuse tasu). 30.04.2002 kohtule esitatud hagis taotleti ettevõttelt 173 730 krooni väljamõistmist, kuid ei esitatud viivisenõuet. Saare Maakohtu 02.05.2002. a määrusega taotlus rahuldati.

Raamatupidamise sise-eeskirja järgi kantakse nõue kuludesse, kui:

- äriühing on saatnud vähemalt kaks meeldetuletuskirja, millele võlgnik ei ole vastanud,
- äriühing kui võlausaldaja on ostja vastu esitanud hagiavalduse,
- ostja suhtes on algatatud pankrotimenetlus või välja kuulutatud likvideerimine.[75]

Sise-eeskirjas ei ole aga sätestatud, millise perioodi möödudes esitatud nõude summa laekumise tähtajast tunnistatakse laekumata arve ebatõenäoliselt laekuvaks. Riigikontroll leiab, et ajaliseks piiriks võiks olla pool aastat.
Seisuga 30.09.2003 on ostjatelt laekumata arvete hulgas nõudeid, mis on vanemad kui aasta. Näiteks:

- 31.12.2001 Amring OÜ-le 5 315 krooni,
- 26.02.2002 Nautex-E-le 12 864 krooni.

Et nõudeid ei ole hinnatud nende laekumise tõenäosusest lähtudes, on 2002. aasta raamatupidamise aastaaruandes nõuded põhjendatust 23 679 krooni suuremad.

Muud nõuded

Muude nõuetena käsitletakse töötajatele antud avansse.

Raamatupidamise sise-eeskirjas, mis kehtis 2002. aastal, ei ole määratud, kuidas kajastatakse raamatupidamises majanduskuludega seotud tehingud. Sätestatud on, et avansiaruanne tuleb esitada iga kuu viimasel tööpäeval. Alates 01.01.2003 kehtiva sise-eeskirja kohaselt[76] peetakse aruandvate isikute kaupa analüütilist arvestust. Avanssi antakse töötajatele vastavalt vajadusele tähtajaga üks kuu. Iga aruandja peab kuu viimaseks päevaks esitama kuluaruande, millele on lisatud kulusid tõendavad originaaldokumendid. Kõik kulud peavad olema põhjendatud, korrektselt dokumenteeritud ja tegevjuhi poolt kinnitatud. Aruandja peab avansi kasutamata osa kandma aktsiaseltsi pangakontole või maksma sularaha kassasse 7 kalendripäeva jooksul pärast majanduskulude aruande esitamist.

Auditi käigus selgus, et arendusdirektori avansiaruanded polnud koostatud ega ka raamatupidamises kajastatud kooskõlas raamatupidamise sise-eeskirjaga. Näiteks:

- 01.07.2002. a avansiaruanne on tegevjuhi poolt kinnitamata, kajastab majandus- ja lähetuskulusid (vastavalt 3 232 ja 3 457 krooni) juunist detsembrini ning on kuludesse kirjendatud detsembris,
- 02.01.2003. a avansiaruanne on tegevjuhi poolt kinnitamata, kajastab majandus- ja lähetuskulusid (vastavalt 720 ja 4 617 krooni) veebruarist juunini, kuludesse on kirjendatud juunis.

Roomassaare sadama direktori 2003. aasta juuni avansiaruandes (kuupäev märkimata) on kajastatud majandustehingud, mis toimusid juunist augustini, kuludesse on need kirjendatud mitte kulutuste tegemise kuul, vaid augustis. Nii juuni kui ka septembri avansiaruanded on tegevjuhi poolt kinnitamata ja avansi kasutamata jääki (1 477 krooni) ei ole õigeaegselt tagastatud.

Rohuküla-Heltermaa sadama varustaja tegi 2003. aasta septembri aruande järgi (kuupäev märkimata) kulutusi 17 231 krooni ja talle maksti kuu lõpus raha tehtud kulutuste eest, kuigi aruande järgi oli 4 000 krooni eelnevast avansist kulutamata ja tagasi kandmata. 31.12.2002. a ja 2003. aasta jaanuari aruannetele lisatud kuludokumentidel puuduvad märked kulutuste aktsepteerimise ja põhjendatuse kohta.

Sise-eeskirjas puudub nõue, et tšekil tuleb märkida ostu otstarve ja see, kas ostetu on kätte saadud. Seetõttu pole äriühingus ostude otstarbest ja toimumisest ka ülevaadet.

---

[75] 01.01.2003 kinnitatud raamatupidamise sise-eeskiri p 7.1
[76] 01.01.2003 kinnitatud raamatupidamise sise-eeskiri p 7.3

1.5. Kohustused

1.5.1. Maksukohustused

Raamatupidamises kajastatud maksuandmed ei ühti Maksuameti andmetega, äriühingu raamatupidamise järgi on Maksuametile tehtud ettemakseid rohkem, kui näitavad Maksuameti andmed.

Pearaamatupidaja sõnutsi selgitab Maksuamet veel 2000. aastal deklareerimisel ja ülekandmisel tekkinud vahesid.

Riigikontrolli arvates ei ole äriühing piisavalt võrrelnud oma andmeid Maksuameti andmetega, et need kooskõlla viia.

2002. aastal tehti 41 974 krooni eest kingitusi, mis raamatupidamises on kajastatud esinduskuluna, kuid ei ole maksustatud vastavalt tulumaksuseaduse nõuetele.[77] Seetõttu on kajastamata ja tasumata 14 747 krooni tulumaksu.

2003. aasta mais, juunis ja augustis on raamatupidamises kajastatud oma töötajate toitlustamine 4 044 krooni eest, kuid arvestamata on erisoodustuse tulumaks 1 421 ja sotsiaalmaks 1 803 krooni.[78]

06.03.2003 kingiti töötajatele 5 raamatut maksumusega 2 821 krooni. Sellelt summalt maksti küll 991 krooni tulumaksu[79], ent kuna kingitusi ei deklareeritud erisoodustusena, on arvestamata 1 258 krooni erisoodustuse sotsiaalmaksu.

Ettepanekud AS-i Saarte Liinid nõukogule ja juhatusele

Riigikontroll leiab, et AS-i Saarte Liinid majandusarvestuses on tehtud vigu, rikkudes raamatupidamise seadust, head raamatupidamistava ja ka äriühingu enda raamatupidamise sise-eeskirja. Lähtudes auditi tulemustest ja pidades silmas tulevaste vigade riski vähendamist, soovitame süsteemseid parandusi järgmises kolmes valdkonnas:

1) Raamatupidamise organisatsiooniline korraldus

Mitmete audiitorite täheldatud probleemide peamiseks põhjuseks võib pidada asjaolu, et äriühingu raamatupidamine on killustatud eri struktuuriüksuste vahel. Näiteks oli olulisel määral just seetõttu korrast ära tulude haldamine ja palgaarvestus. Riigikontroll leiab, et juhatusel tuleks tõsiselt kaaluda raamatupidamisarvestuse koondamist keskusse. See vähendaks eri arvestuspõhimõtetest tulenevaid vigu ja hõlbustaks ka juhtkonna järelevalvet raamatupidamise üle.

2) Asutusesisesed korrad

Äriühingu **raamatupidamise sise-eeskiri** on üpris põhjalik. Siiski täheldasid audiitorid ka puudusi, millest lähtudes tuleks raamatupidamise sise-eeskirja täiendada. Eeskirjas peaksid olema:

- tuluartiklite loetelu koos kirjeldusega, mida ühe või teise tuluartikli all kajastatakse.
- ühtsed sadamates kasutatavad õiendi- ja tabelivormid ning nende kasutamise ja säilitamise kord,
- periood, mille möödudes tunnistatakse laekumata nõue ebatõenäoliselt laekuvaks,
- vara arvelevõtmise protseduurid, lähtudes raamatupidamise seadusest ja heast raamatupidamistavast,
- tööriietuse arvestuse põhimõtted,
- eri registrite võrdlemise rutiin, samuti see mille alusel, kus ja kes müügiarved koostab ning millal ja kuidas need registritesse sisestatakse,
- nõue võtta põhivara arvele soetuse kuupäevaga ja dokumendid, mille alusel põhivara arvele võetakse.

[77] Tulumaksuseadus § 49 lg 3 p 1
[78] Tulumaksuseadus § 48 lg 1 ja sotsiaalmaksuseadus § 9 lg 1 p 3
[79] Tulumaksuseadus § 49 lg 3 p 1

Raamatupidamise sise-eeskirja osana või eraldi korrana tuleks vastu võtta **põhivara kasutada andmise kord**, pidades seda koostades silmas äriühingu huve ja tegevuse eesmärke. Muu hulgas tuleks kehtestada kohustus analüüsida lepingute ettevalmistamise käigus tehingu kasumlikkust aktsiaseltsile, vältimaks auditiga tuvastatud juhtumeid, kus rendileandmine oli äriühingule majanduslikult mõttetu või koguni kahjulik.

Samuti raamatupidamise sise-eeskirja osana või eraldi korrana tuleks vastu võtta seni puuduv **töölähetuste kord**, sätestades ettevõttesisesed protseduurid ja nende dokumenteerimise alused, arvestades Vabariigi Valitsuse kehtestatud korda.

Juhatus peaks välja töötama ja nõukogule kinnitamiseks esitama ka äriühingu **eelarve projekti koostamise, eelarve vastuvõtmise ja täitmise jälgimise korra**, nähes seal muu hulgas ette:

- nii nõukogu kui ka juhatuse pädevus eelarvestamisprotsessis,
- nõukogu kinnitatava eelarve detailsuse,
- eelarvestamisprotsessi etapid ja tähtajad,
- eelarve täitmise kontrolli käigu (aruandlus jm).

Kirjalikult peaks olema fikseeritud ka **kliendikaartide kasutamise kord.**

Kui korrad on olulised kindla valdkonna asjade käigu reguleerimiseks, siis sama olulised on määramatuse vältimiseks konkreetse töötaja ülesandeid käsitlevad dokumendid. Riigikontroll peab äärmiselt vajalikuks, et nõukogu sõlmiks kõigi juhatuse liikmetega võlaõigusseadusest lähtuvad **teenistuslepingud**, mis näeks ette nende kui juhatuse liikmete funktsioonid ja vastutuse.

3) Finantsjuhtimine

Finantsjuhtimise vallas näeb Riigikontroll vajadust parandada järelevalvet eelkõige põhivara kasutuse üle.
Äriühingu nõukogu peaks arutama aktsiaseltsi põhivaraobjektide vajalikkust põhikirjaliseks tegevuseks, et selgitada välja mittevajalik vara ja see võõrandada.
Juhatusel tuleks:

- analüüsida kõigi rendilepingute tingimusi ja nende täitmist rentnike poolt ning vajadusel taotleda lepingutingimuste muutmist,
- võrrelda perioodiliselt rendilepingutelt teenitud tulu tehtud kulutustega,
- esitada 2003. aasta tulemuste põhjal aktsiaseltsi nõukogule aruanne rendileantud vara kohta,
- analüüsida lõpetamata ehituse koosseisu ning selgitada välja objektid, mille ehitamine pole enam vajalik või võimalik, ning teha nõukogule ettepanek need bilansist välja arvata.

Auditi tulemuste põhjal väärivad märkimist ka sadadesse tuhandetesse kroonidesse ulatuvad summad, mille eest osteti selgelt määratlemata sisu ja mahuga õigusteenuseid. Õigusabi ostes tuleb vormistada leping, kust selguksid töö sisu, maht ja ligikaudne maksumus. Sama detailne peaks olema ka arve tegelikult tehtud töö kohta.

2. Riigihangete korraldus

2.1. Ülevaade riigihangetest ja hanketegevuse korraldusest

AS-is Saarte Liinid korraldati 2002. aastal kokku 14 hankekonkurssi, sh avatud pakkumismenetluse teel 4 ja väljakuulutamata läbirääkimistega menetluse teel 10 konkurssi. 2003. aasta esimese 9 kuuga korraldati kokku 9, 2 avatud ja 7 väljakuulutamiseta läbirääkimistega pakkumist.
Seega oli auditeeritud perioodi hangetest ligi kolmveerand väljakuulutamiseta läbirääkimistega.

Hangete tegemise aluseks on nõukogu poolt kinnitatud "Investeeringute ja soetuste kava".

Juhatuse esimehe 25.06.2003. a käskkirjaga nr 29 kinnitatud "AS-i Saarte Liinid juhatuse liikmete töö-jaotuse" järgi kuulub ehituskavade koostamine pikemaks perioodiks ning igaks järgnevaks aastaks arendusdirektori ülesannete hulka. Struktuuriüksuste juhid esitavad oma tegevusvaldkonna investeeringuvajaduse arendusdirektorile, kes vaatab selle läbi ja esitab koos oma seisukohaga juhatusele. Juhatus koostab "Investeeringute ja soetuste kava" projekti ning esitab selle kinnitamiseks nõukogule.

Eelarve koosseisus kinnitatud "Investeeringute ja soetuste kava alusel" valmistab arendusdirektor ette ja viib läbi pakkumismenetlused.

Auditeeritud perioodil kehtinud äriühingu ehituse korraldamise üldpõhimõtted[80] ei sätesta selgelt hankekorraldaja ülesandeid ja vastutust, on aegunud ega arvesta küllaldaselt ka riigihangete seaduse nõudeid.

2.2. Hangete põhjendatus

Riigihangete seadus sätestab riigi vahendite säästliku ja ratsionaalse kasutamise.[81] Äriühingu ehituse korraldamise üldpõhimõtted ei nõua aga algatatava riigihanke põhjendamist. Auditeeritud hankeid polegi peaaegu üldse põhjendatud.

Erandina on mõne hanke vajalikkust põhjendatud nõukogu koosolekute protokollides (Sõru, Virtsu ja Triigi sadamate hanked).

17.12.2002. a koosolekul andis nõukogu juhatusele korralduse tegelda Triigi sadama probleemidega. Endise nõukogu liikme sõnavõtust[82] koosolekul nähtub, et AS Saarte Liinid peaks tegema Triigi sadama rekonstrueerimise hanke, sest sadama omanikul Leisi vallal polnud omafinantseerimiseks vajalikku raha (20%), mistõttu ta ei saanud sadama rekonstrueerimiseks raha taotleda ka Saarte Programmist.[83]

Triigi sadama objektid lülitati aktsiaseltsi investeeringute kavva nõukogu 09.04.2003. a koosoleku otsusega. Selle otsusega andis nõukogu juhatusele loa sõlmida Triigi sadama kinnistu kasutusvalduse leping ja teha Triigi sadama rajatistele vajalikke kulutusi kavatsuste protokolli alusel koguni veel enne kinnistu kasutusvalduse lepingu sõlmimist. Kavatsuste protokoll Leisi vallaga on sõlmitud 29.04.2003. Sadam on antud 7-ks aastaks AS-i Saarte Liinid kasutusvaldusse 29.10.2003 sõlmitud kasutusvalduse seadmise lepingu ja asjaõiguslepingu alusel.

AS-i Saarte Liinid analüüsi kohaselt oleks 7 aasta jooksul sadamasse tehtavad kulutused 9,2 mln ja saadavad tulud 5,32 mln krooni. Riigikontrolli arvates on alljärgnevate hangete puhul, kogumaksumusega 4,3 mln krooni, tegu äriühingu seisukohast ebaotstarbeka kuluga ja lubamatu teoga – Leisi valla rahastamisega riigihangete varjus.

- Triigi sadama kai rekonstrueerimine koos ajutise mahasõidu ehitusega,
- Triigi sadama 40-tonnise kandevõimega kaldarambi ehitus,
- Triigi sadama sissesõidu süvendamine.

Majandus- ja kommunikatsiooniministri hinnangul oli AS-i Saarte Liinid teguviis põhjendatud saarte elanike parema teenindamise võimaldamiseks, ja on arvamusel, et kasutusvalduse lepingut tuleb pikendada kuni teostatud investeeringute äratasumiseni, millega olevat nõustunud ka Leisi vald.

---

[80] AS-i Saarte Liinid juhatuse esimehe 28.02.1998. a käskkiri nr 6
[81] Riigihangete seadus § 7
[82] Aktsiaseltsi nõukogu 17.12.2002. a koosoleku protokoll
[83] Aktsiaseltsi nõukogu 17.12.2002. a koosoleku protokolli andmetel

2.3. Pakkumismenetluse liigi valik

Hanget kavandades peaks äriühing püüdma endale selgeks teha mitte ainult oma vajadused, vaid ka turu võimalused pakkuda seda, mida ostja soovib, samuti selle, kas soovitut on reaalne saada hankeks eraldatud raha eest. Kui kavandatud hanke tingimused ei arvesta turu olukorda, on hange juba ette määratud läbi kukkuma ning ostja kulutusi sellele (raha ja aega) tuleb käsitleda põhjendamatuna.

Riigihangete seadus sätestab, et ostja peab kasutama avatud pakkumismenetlust, teiste menetluste kasutamine on lubatud vaid riigihangete seaduses sätestatud juhtudel.[84]
Nii nagu AS-i Saarte Liinid ehituse korralduse üldpõhimõtted ei nõua algatatava riigihanke, nii ka mitte pakkumismenetluse liigi valiku põhjendamist. Riigikontroll leiab, et mitte alati pole valitud kõige otstarbekamat pakkumismenetlust.

Väljakuulutamata läbirääkimistega pakkumiste puhul on sisulise põhjenduse asemel piirdutud vaid viitega seda pakkumismenetlust käsitlevatele sätetele riigihangete seaduses[85]. Neist 4 hanke puhul (2002. aastal Sviby sadama kai rekonstrueerimise II järk, pühkimis-koristusmasina Broadway Wasa Combi ost, Rohuküla sadama akvatooriumi süvendamistööde, 2003. aasta 9 kuuga ARBED-i metalltoodete ja valveteenus ost Roomassaare sadamas) on esitatud kutse vaid ühele pakkujale.

Sviby sadama kai hanke pakkumise kutse esitamist ainult ühele osalejale (Lihula Maaparandus) põhjendas juhtkond sellega, et I järgu tööde tegija valimine olevat olnud aktsiaseltsile soodsaim; soodsaim olevat olnud kutse saanud pakkujal (Broadway AB) ka pühkimis-koristusmasina hind.

Valveteenuse ostmist põhjendab juhtkond asjaoluga, et Saaremaal tegutseb aktiivselt kaks litsentsiga turvaettevõtet, kellest valitul, Securitas Eesti AS-il, on pikem turvateenuste osutamise kogemus ja kes kuulub maailma suurima turvateenuseid pakkuva kontserni Securitas AB koosseisu. Firma klientide hinnangud teenusele olevat positiivsed. Peale selle on mehitatud valve Roomassaare sadamas spetsiifiline: turvatöötaja ülesanne on valve ajal ka laevade vastuvõtt sadamasse, raadioside pidamine laevadega, veeseisu jälgimine jm.

Riigikontrolli arvates ei olnud pakkumise tegemine vaid ühele tarnijale neil juhtudel põhjendatud, äriühing loobus nii võimalusest saada täiendavat infot soovitud töö või teenuse turuhinna kohta.

Rohuküla sadama akvatooriumi süvendamise väljakuulutamata läbirääkimistega pakkumise konkursile 2002. aastal kutsuti osalema 2 ettevõtjat, kellest üks loobus pakkumisest; sama kordus 2003. aastal Triigi sadama 40-tonnise kandevõimega kaldarambi ehituse hankega.

2.4. Hanke osadeks jaotamise vältimine ja piirmäärast kinnipidamine

Mitmel juhul on sõlmitud mitu lepingut ühe tarnijaga samalaadsete tööde tegemiseks. Riigikontroll leiab, et seetõttu on rikutud riigihangete seadust, mille järgi ostja ei tohi riigihanget osadeks jaotada.[86]

2003. aasta esimese 9 kuu jooksul on sõlmitud hanketa mitu lepingut, mille kogumaksumus ületab riigihangete seaduses toodud piirmäärasid[87]:

- kaks lepingut TÜ Eesti Mereinstituudiga Triigi sadama rekonstrueerimise mõju uurimiseks ning Sõru loomastiku , taimestiku ja kalastiku uurimiseks – tööde maksumus kokku 163 000 krooni;
- kolm lepingut Eesti Mereakadeemiaga Sõru, Virtsu ja Triigi sadama heljumi seireks lepingute kogumahuga 241 600 krooni.

---

[84] Riigihangete seadus § 54 lg 1
[85] Riigihangete seadus **§ 57** "Väljakuulutamiseta läbirääkimistega pakkumismenetlus" **lg 1**: "ostja võib kasutada väljakuulutamiseta läbirääkimistega pakkumist, kui" **p 5**: "sobiva alternatiivi või asendaja puudumisel saab kunstialastest põhjustest või ainuõiguste, nagu näiteks patendid või autoriõigused, kaitsmisega seonduvatest põhjustest või konkurentsi puudumisel tehnilistest põhjustest sõltuvalt asju osta või teenuseid või ehitustöid tellida ainult ühelt pakkujalt;" **p 13** "riigihanke eeldatavaks maksumuseks on aasta arvestuses koos käibemaksuga asjade ostmise või teenuste tellimise korral kuni 200 000 krooni või ehitustööde tellimise korral kuni 2 miljonit krooni."
[86] Riigihangete seadus § 12 lg 2
[87] Riigihangete seadus § 2

Samuti on tehtud piirmäärasid arvestamata väljamakseid:

- Veemaailm INC OÜ-lt osteti Roomassaare jahisadama pilsi- ja fekaalpump ning pilsitank maksumusega 190 000 krooni,
- Saare Kütus AS-ilt kütust, 2002. aastal 322 200 ja 2003. aasta 9 kuuga 250 400 krooni eest,
- AS-ilt Alexela Oil samuti kütust, 2002. aastal 129 900, sh ahjukütust Virtsu sadama jaoks 119 300 krooni eest, ning 2003. aasta 9 kuuga vastavalt 160 600 ja 137 900 krooni eest,
- N-Terminaal Hulgi AS-ilt ahjukütust Rohuküla sadama jaoks 2002. aastal 195 300 ja 2003. aasta 9 kuuga 132 500 krooni eest,
- Ragn Sells Eesti AS-ilt prügivedu, põhiliselt Rohuküla sadama jaoks, 2002. aastal 166 800 ja 2003. aasta 9 kuuga 116 200 krooni eest,
- Ühisliising AS-ilt võeti kasutusrendile sõiduautosid, 2002. aastal 258 100 ja 2003. aasta 9 kuuga 164 100 krooni eest,
- Hansa Liising Eesti AS-ilt sama, 2002. aastal 307 000 ja 2003. aasta 9 kuuga 161 100 krooni eest,
- Raidla & Partnerid OÜ-lt osteti 2003. aasta 10 kuuga õigusteenuseid 270 100 krooni eest.

2.5. Hanketingimused

Riigihangete seadus sätestab dokumendid, mis tuleb pakkumise kutse koosseisus esitada.

Mitte alati ei ole AS Saarte Liinid pakkujatelt nõudnud majanduslikku seisu iseloomustavate dokumentide esitamist. Näiteks olid mõlemad pakkujad, nii AS Moonsund Shipping kui ka AS Eesti Vesiehitus, kellele Ringsu sadama lõunamuuli rekonstrueerimiseks kutse esitati, maksuvõlglased. Sellest hoolimata valiti välja AS Eesti Vesiehitus. AS Saarte Liinid juhatuse liikmed olid selgituse kohaselt sellest teadlikud, kuid teistsugust otsust ei olevat olnud võimalik teha teiste ujuvtehnikat omavate ettevõtjate puudumise tõttu.

Hanketingimuste sõnastamisse ja hanke tulemusena saadu kvaliteedi hindamisse ei ole aktsiaselts kaasanud spetsialiste väljastpoolt. Paljudel juhtudel on aga tegu spetsiifiliste hangetega, mida suudab hinnata ainult väike arv spetsialiste.

2.6. Hankelepingute sõlmimine

AS Saarte Liinid pole alati järginud riigihangete seaduse nõuet sõlmida hankeleping pakkumise kutses ja pakkumises olnud tingimustel.[88] Mõnikord erinevad lepingu ja pakkumise kutse objekti sõnastus, mistõttu on raske lepingu täitmist hinnata.

- Triigi sadama 40-tonnise kandevõimega kaldarambi ehituseks AS-iga Ferreks 05.06.2003 sõlmitud töövõtulepingu järgi on tööde üleandmise tähtpäev 30.09.2003, pakkumise kutses 15.09.2003.
- Töövõtulepingu järgi, mis on sõlmitud Kehte OÜ-ga Kuivastu sadamahoone rekonstrueerimiseks, on tööde üleandmise tähtpäevaks 20.06.2002, pakkumise kutses 31.05.2002. Lepingus on märgitud objektiks Kuivastu sadama hoone (laevaliini kontor), pakkumise kutses Kuivastu sadamahoone rekonstrueerimine.

Töövõtulepingu EBS Ehituse AS-iga Kuivastu sadama hoone remondiks (68 992 krooni) on allkirjastanud ainult üks juhatuse liige. Põhikirja järgi võib äriühingut esindada kõigis õigustoiminguis juhatuse esimees, teised juhatuse liikmed kahekesi koos või koos juhatuse esimehega.[89]

Tööde kallinemise puhul puudusid juhatuse dokumenteeritud otsused, samas olid alati sõlmitud lisalepped. Aktsiaseltsi-sisesed juhised ei reguleeri hankelepingute muutmist ja lisalepete sõlmimist.

---

[88] Riigihangete seadus § 52 lg 2 ja 3
[89] Põhikiri p 6

2.7. Sanktsioonide rakendamine tarnija suhtes

AS Saarte Liinid ei ole rakendanud ettevõtjate suhtes lepingutes kirjas olevaid sanktsioone lepingutingimuste rikkumise puhul:

- AS-iga Merko Ehitus Virtsu sadama kaide 1, 2, 3, 4 ja 6 rekonstrueerimiseks sõlmitud töövõtuleping sätestab tööde üleandmise 31.10.2003. Tegelikult on objekt vastu võetud 22.12.2003.
- Virtsu sadama kai nr 1 akvatooriumi süvenduse lõpp lepingus 15.04.2002, tegelik lõpp 29.06.2002.
- Triigi sadama kai rekonstrueerimine koos ajutise mahasõidu ehitusega: lõpp lepingu järgi 15.09.2003, tegelikult 10.10.2003.
- Triigi sadama 40-tonnise kandevõimega kaldarambi ehituse lõpp lepingu järgi 30.09.2003, tegelik lõpp 15.10.2003.

Aktsiaselts põhjendab sanktsioonide rakendamata jätmist AS-ide Merko Ehitus ja Kuressaare Ehitus suhtes halva ilmaga Virtsu ja Triigi sadamas, mis olevat takistanud tööga graafikus püsida. Selle tõestuseks on AS Merko Ehitus esitanud AS-ile Saarte Liinid Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituudi andmed tuule kiiruse, suuna, laine kõrguse ja veetaseme kohta neis sadamates.

Vahel on AS Saarte Liinid lepingutingimuste ebarahuldavast täitmisest tarnijatele kirjalikult teatanud, jättes siiski sanktsioonid rakendamata.

2.8. Ehitustööde eest tasumine

Riigikontrolli arvates ei ole ehitustööde eest tasumine aktsiaseltsis piisavalt ja üheselt arusaadavalt korraldatud.

Vastavalt aktsiaseltsi ehituse korraldamise üldpõhimõtetele annab juhatus ehitusobjekti finantseerimise loa pärast konkursi tulemuste selgumist arendusdirektori esildise alusel.

Raamatupidamise sise-eeskirjas ei ole ehitustööde eest tasumise tehingute spetsiifikat kirjeldatud. Ehitustööde eest tasub pearaamatupidaja pärast seda, kui arve on aktsepteerinud arendusdirektor. Sealjuures ei võrdle pearaamatupidaja arvel märgitut lepingu piirsummaga, lootes, et seda teeb arendusdirektor arve aktsepteerimisel.

Ehitustööde eest tasumise praktika ei välista ka riski, et tasutakse fiktiivne arve, st teenust saamata. Selle tõenduseks on auditi käigus leitud hulk pearaamatupidaja poolt tasutud ehitustööde arveid, mille juurest puudusid kulusid tõendavad alusdokumendid. Need asuvad insener-ökonomisti juures, pearaamatupidaja neid oma sõnul ei näe ja tasub arve pelgalt arvel asuva arendusdirektori viisa alusel.

Aktid ise on olnud mõnikord puudulikud. Näiteks kanti AS-ile Lihula Maaparandus 07.10.2002 üle 67 600 krooni. Aktis on näitamata kauba kogus ja ühiku hind. 12.09.2003 maksti Rahandusministeeriumile 60 621 krooni akti alusel, millel on näitamata ühiku hind; 14.07.2003 AS-ile Moonsund Shipping 178 429 krooni, kusjuures aktis puudub nii kauba kogus kui ka ühiku hind.

Alusdokument on ka sootuks puudunud: Rohuküla sadama põhjamuuli lõpetamata ehituse konto andmetel kanti 22.08.2002 AS-ile Autopark Metra 3 124 krooni, kuid alusdokument selle kohta puudus. Auditeerimisel ilmnes, et ettevõte on osutanud transporditeenuseid seoses Läänesadama eeltasuvusuuringuga.

Samuti on tasutud enne alusdokumendi esitamist: Kuivastu sadama hoone rekonstrueerimise eest on 15.05.2002 kantud Kehte OÜ-le 124 407 krooni; auditiga selgus, et tööde aktid on koostatud 16.05.2002. Mõnikord ei ole aktis näidatud selle koostamise kuupäeva, vaid ainult kuu. Seetõttu ei ole võimalik kindlaks määrata, kas tasuti enne või pärast tehtud tööde kohta akti koostamist.

Üks arve (359 000 krooni Ferreks TT-le) on kantud raamatupidamisse kahekordselt. Pearaamatupidaja selgituse järgi ei jää kõik arved kohe tema kätte, vaid ta saadab need sadamate raamatupidajatele, tehes enne koopia. Kui originaal uuesti pearaamatupidajani jõuab, võib ta selle ekslikult topelt kajastada. Peale topeltkajastamise riski võib juhtuda ka see, et mõned arved jäävad raamatupidamises üldse kajastamata.

Ühel juhul on pearaamatupidaja eksinud raha saajaga: raamatupidamisse on kirjendatud 02.05.2002 Kuivastu sadama hoone rekonstrueerimise eest tasumine summas 20 150 krooni A&G Kaubanduse AS-ile, vastavalt töövõtulepingule tegi töid aga Kehte OÜ. Audiitoritele selgitati, et tegu oli eksitusega, raha laekus viimasele.

Ettepanek majandus- ja kommunikatsiooniministrile

Et ära hoida äriühingule tekkivat võimalikku suurt kahju, peaks majandus- ja kommunikatsiooni-minister võtma seisukoha selle suhtes, et AS Saarte Liinid **Triigi sadama rekonstrueerimist** enda peale võttes sisuliselt doteeris omavalitsust, teadmata, mis saab pärast miljonite paigutamist ja kasutusvalduse aja lõppemist objektist edasi.

Ettepanekud AS-i Saarte Liinid juhatusele

AS-i Saarte Liinid juhatusele soovitab Riigikontroll riigihangete korralduse parandamiseks ühe olulise abinõuna juhatusel kinnitada riigihangete seadusele ning aktsiaseltsi tegevuse spetsiifikale vastav **riigihangete korraldamise juhend**. Lähtudes auditi käigus tuvastatud vajakajäämistest, tuleks juhendis muu hulgas sätestada järgmised nõuded:

- iga riigihanget algatades tuleb vormistada kirjalikult hanke põhjendus (sõltumata sellest, millist pakkumismenetlust on kavas kasutada),
- iga riigihanke algatamisel vormistatav hanke põhjendus peab sisaldama ka kavandatud pakkumismenetluse põhjendust (sõltumata sellest, millist menetlust on kavandatud kasutada),
- väljakuulutamiseta läbirääkimistega pakkumismenetlust rakendades tuleb juhul, kui kauba või teenuse võimalikke pakkujaid on teada rohkem kui üks, pidada läbirääkimisi rohkem kui ühe isikuga, soovitatavalt vähemalt kolmega,
- hankelepingute muutmise ja lisalepingute sõlmimise kord (lähtudes riigihangete seadusest ja võlaõigusseadusest),
- millistel juhtudel on vajalik hanketingimuste paremaks sõnastamiseks ning pakkumiste ja saadu kvaliteedi hindamiseks ekspertide kaasamine ning kes teeb otsuse ekspertide valiku ja nendelt saadud seisukohtade suhtes; see on vajalik, et vähendada subjektiivsete tegurite mõju hangetele ja parandada nende tulemuslikkust.

Raamatupidamise sise-eeskirjas tuleks Riigikontrolli arvates kirjeldada ehitustööde eest tasumise spetsiifikat.

Kaie Karniol
Peakontrolör
Finantsauditi osakond

Jüri Kõrge
Peakontrolör
Tegevusriskide auditi osakond

Majandus- ja kommunikatsiooniministri ning AS-i Saarte Liinid nõukogu ja juhatuse vastus

MAJANDUS- JA
KOMMUNIKATSIOONI-
MINISTEERIUM

Riigikontroll
Narva mnt 11a
15013 Tallinn

Teie 05.03.2004 nr 2-7.1-FA/04/294

Meie 30.03.2004 nr 5-5-2/3009

Triigi sadama rekonstrueerimisest

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi hinnangul oli AS Saarte Liinid teguviis põhjendatud saarte elanike parema teenindamise võimaldamisel, mida on tungivalt soovinud mõlemad maavalitsused. Kuna Leisi vald on sõlminud tasuta kasutusvalduse lepingu ning AS Saarte Liinide nõukogu on läbi vaadanud sadamatasud eesmärgiga viia laekumised sadamatasudest vastavusse teostatud investeeringutega, siis tuleks AS Saarte Liinid pikendada kasutusvalduse lepingut kuni teostatud investeeringute ära tasumiseni. Seejuures tuleb arvestada, et sadama infrastruktuuri normaalne tasuvusaeg on tunduvalt pikem, kui AS Saarte Liinid poolt kavandatud 7 aastat. Meile teadaolevalt on Leisi vald nõustunud kasutusvalduse lepingut pikendama.

Lugupidamisega

Meelis Atonen
Minister

Marika Priske
Kantsler

Gerli Koppel 639 7650; gerli.koppel@mkm.ee

RIIGIKONTROLL
Kuupäev 30.03.04 Reg nr 2-7.1-FA/04/294-2

Harju 11
15072 Tallinn
Reg kood 70003158
telefon: (0) 625 6304
faks: (0) 631 3660
info@mkm.ee
www.mkm.ee

007553

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
Teede- ja raudteeosakond

Pr Kaie Karniol
Riigikontroll
Narva mnt 4
15013 TALLINN

Teie 05.03.2004 nr 2-7.1-FA/04/296
Meie 26.03.2004 nr 1-4-10/3010

Kontrollaruande eelnõu "AS-i Saarte Liinid majandustegevus"

Austatud proua Karniol

AS Saarte Liinid nõukogu nimel tänan Teid äriühingus läbiviidud põhjaliku auditi eest. Kontrollaruandes toodud tähelepanekud, hinnangud ja ettepanekud aitavad oluliselt tõhustada AS Saarte Liinid majandustegevuse efektiivsust ja läbipaistvust.

28.veebruaril toimunud AS Saarte Liinid nõukogu koosolek arutas põhjalikult auditi vahearuandes väljatoodud märkusi ning äriühingu juhatusele anti konkreetsed ülesanded, mis tulenesid Riigikontrolli tähelepanekutest ja ettepanekutest. Nõukogu seisukohad ja Riigikontrolli ettepanekute rakendamiseks kavandatud abinõud on kajastatud ülalviidatud nõukogu koosoleku protokollis ja AS Saarte Liinid juhatuse kirjalikus vastuses Riigikontrollile.

Lisan, et äriühingu raamatupidamise organisatsioonilise korralduse ja finantsjuhtimise tõhustamiseks kavandab nõukogu vastavaid muudatusi ka AS Saarte Liinid juhtimisstruktuuris.

Lugupidamisega

Ain Tatter
Teede- ja raudteeosakonna juhataja
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
Nõukogu esimees
AS Saarte Liinid

6256385
ain.tatter@mkm.ee

RIIGIKONTROLL
Kuupäev 29.03.04 Reg nr 2-7.1-FA/04/296-2

Harju tn 11
15072 TALLINN
Reg kood 7000158

Tel.: (0) 625 6342
Faks: (0) 631 3660

e-post: info@mkm.ee
http://www.mkm.ee

Riigikontroll
Narva mnt 11a
15013 TALLINN

Teie 05.03.2004.a. nr.2-7.1-FA/04/295

Meie 24.03.2004 nr 1/1-11/ 76

AS Saarte Liinid majandustegevuse audit.

Riigikontroll auditeeris 2003.a. neljandas kvartalis AS Saarte Liinid majandustegevust. Meie arvates oli läbiviidud kontroll põhjalik, analüüsiv ja korrektne.
Auditeerimise tulemusena juhiti tähelepanu vajakajäämistele töös ning tehti rida ettepanekuid tegevuse parandamiseks. See on ka meie eesmärk, et igapäevatöö oleks ratsionaalsem, seadusjärgne ning et me oma tegevusega suudaksime paremini täita saarte elanike huve.
AS Saarte Liinid käive ulatus 2003. aastal 35450 tuh. kroonini, kasum 4480 tuh. kroonini. Meie haldamisele kuuluvate sadamate kaudu toimib 4 parvlaevaliini: Kuivastu-Virtsu, Heltermaa-Rohuküla, Sviby-Rohuküla, Triigi-Sõru. 2003.a. teostati AS Saarte Liinid sadamate kaudu 17939 parvlaevareisi, veeti üle 492955 sõidukit ja 1468011 reisijat. Kaubakäive ulatus 552 tuh. tonnini. Sadamaid külastas 1082 jahtlaeva. Meie sadamatest Virtsu ja Roomassaare on baassadamaks lootsilaevadele, Roomassaare ja Ringsu baassadamaks piirivalvelaevadele.
Järgnevalt esitame oma seisukohad kontrolliaruandes väljatoodud märkuste kohta.

1. Majandustegevuse korraldus.

1.1. Eelarvestamine.

- AS-s Saarte Liinid puudub eelarve projekti koostamise, eelarve vastuvõtmise ja selle täitmise jälgimise dokumenteeritud kord. Käesoleval ajal on see kord väljatöötamisel ja esitatakse nõukogule kinnitamiseks k.a. aprillikuu koosolekul. Reaalselt oleme seni juhindunud AS Saarte Liinid nõukogu 7. detsembri 2000.a. otsusest, millega kinnitati ettevõtte nõukogu ja juhatuse reglement. Selle reglemendi kolmas osa (strateegia ja eelarve) käsitleb eelarve menetlemise protsessi etappe. Ka on juurdunud eelarve kontrolli kindel süsteem. Igal kuul esitatakse nõukogu liikmetele elektrooniliselt kinnitatud eelarve täitmise jooksev informatsioon struktuuriüksuste lõikes. Kord kvartalis arutatakse nõukogu koosolekul tegevuse aruannet ja eelarve täitmise käiku.

RIIGIKONTROLL
Kuupäev 25.03.04 Reg.nr 2-7.1-FA/04/295-4

AS SAARTE LIINID
Rohu tn. 5
93812 Kuressaare
Eesti Vabariik

Tel. +372 45 33 871
+372 45 33 873
Fax +372 45 33 872
E-mail: saarteliinid@hot.ee
www.saarteliinid.ee

A/a 10022030455004
Eesti Ühispank
Kood 401
Reg. nr. 10216057

- Ettevõttes on välja töötatud eelarveklassifikatsioon, kus tulude poolel on kaheksa positsiooni ja kulude poolel nelikümmend viis positsiooni. Iga positsioon on lahtikirjeldatud, milline tulu või kulu millise rea alla kuulub. Eelarve koostatakse nimetatud klassifikatsioonile tuginedes iga struktuuriüksuse lõikes eraldi. Täpselt samuti kontrollitakse täitmist ning need andmed vaadatakse läbi nõukogus. Nõukogu poolt kinnitatavas koondeelarves on eelarve kulude poole positsioonid, mis ei ole seotud tööjõukulu ja amortisatsiooniga, summeeritud sadamate hoiu kuludeks ja majandamiskuludeks. Erinevate kulupositsioonide jaotus sadamate hoiu kulude ja majandamiskulude vahel on käesoleval ajal kinnitatud ning sellele tuginevalt on koostatud eelarved. Järgmise aasta eelarve koostamisele asudes vaatame uuesti nõukogus üle, milline kulupositsioon millise koondrea alla panna.
- Juhatus esitab iga eelarve muudatuse läbivaatamiseks ja kinnitamiseks nõukogule.

1.2. Tulud.

1.2.1. Tuludest ülevaate saamise üldised probleemid.

- Pearaamatupidaja vastus:
  Eelnimetatud eelarveklassifikatsioon on aluseks struktuuriüksustele tulu liigitamiseks artiklite lõikes. Tulu liigid kattuvad põhjusel, et ühe tulu liigi puhul tuleb rakendada erinevat käibemaksu määra ja nii on lihtsam arvet koostada. Raamatupidamise sise-eeskirjade täpsustamisel lisame eelarveklassifikatsiooni sise-eeskirjade lisasse.
- Iga kaubalaeva sadamas viibimise kohta koostatakse vormikohane ülddeklaratsioon, mis säilub struktuuriüksuses asuvas erikaustas alaliselt. Nimetatud ülddeklaratsiooni vormi on kinnitanud Veeteede Amet ja sellel on täpselt kirjas, millal laev saabus, millal lahkus, millises koguses kaupa laadis või lossis, andmed laeva kohta. Muud sadamakaptenite poolt koostatavad õiendi ja koondtabeli vormid ühtlustatakse ning kinnitatakse ühtsed vormid kogu AS Saarte Liinid kohta.
- Pearaamatupidaja vastus:
  Märkus oli selle kohta, et tulu sadamate kaupa pole võimalik eraldi näha ega kontrollida. Tegelikult olemasolev raamatupidamisprogramm annab väljatrüki valitud ajavahemikus ja ka iga struktuuriüksuse kohta.
- Parvlaevade sadamatasude ja üldkulude (keskkontori ülalpidamiskulud) jaotamise alused dokumentide kujul on olemas. Need on iga-aastasel eelarve läbivaatamisel esitatud ka nõukogu koosolekule tõestamaks parvlaevade sadamatasude jaotust struktuuriüksuste eelarvete tulude poolel ja üldkulude jaotust eelarvete kulude poolel. Puudus on see, et eraldi nõukogule kinnitamiseks me neid esitanud ei ole. Parvlaevade sadamatasu jaotamise aluseks on antud sadamatest teostatud parvlaevareiside arv eelneval aastal. Üldkulude jaotamise aluseks on struktuuriüksuste eelneva aasta tulu maht ning vastav suhtarv kogutulusse.

1.2.2. Sihtfinantseerimine.

- Seni on nõukogu poolt kinnitatud iga-aastases investeeringute kavas olnud rida: projektijuhtimiskulud. Alates käesolevast aastast on need kulud lülitatud tegevuskulude alla (üldkulud). Projektijuhtimiskulude finantseerimine parvlaevasadamate hoiu rahast on lõpetatud.
- Pearaamatupidaja vastus:
  Projektijuhtimise kulud jaotatakse aasta lõpul ringi ehitusobjektidele. Parvlaevasadamate hoiu rahast kaetud projektijuhtimiskulude kandmine summas 971.- krooni Roomassaare sadama ellinguhoonele oli raamatupidamise eksitus, kuivõrd Roomassaare sadam ei ole parvlaevasadam.

1.2.3. Tulu piletimüügist.

Saare Maavalitsuse initsiatiivil on sõlmitud maavalitsuse ja AS Saarte Liinid vahel leping piletite müügiks maavalitsuse tellimusel toimivale Roomassaare-Ruhnu-Roomassaare laevaliinile. Käesolevast aastast sõlmime lepingu ringi selliselt, et peale komisjonitasu (võiks olla kõrgem kui 10%) ja sadamatasude mahaarvamist kanname kogu ülejäänud piletitulu maavalitsusele, kes ise arvleb vedajaga. Seni tegime seda meie. See piletitulu ei saa olla AS Saarte Liinid tuluks.

1.2.4. Tulu teenuste müügist.

AS Saarte Liinid teenuste müügi aluseks on hinnakiri, mille on kinnitanud nõukogu. AS Saarte Liinid juhatus (juhatuse esimees) on kahel korral selle vastu eksinud.

- Esimesel juhul kinnitasime Riia lahes kalapüügiperioodil baseeruvatele traallaevadele hinnakirjast odavamad hinnad. Põhjuseks oli see, et konkureerivaid sadamaid, kuhu kalalaevad tulevad kas tormipäevadel, kala üleandmiseks või varustuse täiendamiseks on viis: Pärnu, Virtsu, Nasva, Mõntu ja Roomassaare. Meie hinnad olid konkurentsadamate hindadest kõrgemad. Hindade langetamise järel hakkasid laevad Roomassaares käima. Me oleksime pidanud hinna alandamise kooskõlastama nõukoguga. Käesoleva, 2004. aasta algusest langetasime taas hindu, kuid kooskõlastasime selle eelnevalt elektroonilisel teel nõukogu liikmetega. Näiteks 2004.a. veebruarikuus teenis Roomassaare sadam kalalaevade teenindamisest kokku 130300.- krooni.
- Teisel juhul pöördus 2003.a. suvel Roomassaare sadam juhatuse poole palvega kehtestada jahtlaevadele täiendav hind. Põhjuseks oli see, et valminud oli uus Kuressaare linna jahisadam. Jahid olid seal, makstes sadamatasud sinna, kuid täiendavate teenuste saamiseks (pilsivee andmine, kütuse võtmine) tulid nad Roomassaarest läbi. Hea tava kohaselt jahtide sisenemisel paariks tunniks sadamatasu ei võeta. Juhatuse esimees andis Roomassaarele korralduse kehtestada ise sadama käskkirjaga täiendav hind: sadamatasu külalisalustele seisuajaga kuni 2 tundi – 50.- krooni. Me oleksime pidanud selleks taotlema nõukogult loa.

1.2.5. Tulu põhivara kasutusse andmisest.

Tuginedes Riigikontrolli auditi käigus tehtud märkustele arutas AS Saarte Liinid nõukogu 28. veebruaril juhatuse esildisel põhivara kasutusse või rendile andmist. Seisuga 15.02.2004.a. on AS-s Saarte Liinid sõlmitud 40 rendilepingut. Nendest lepingutest 12 on Kuivastu sadamas, 8 Virtsu sadamas, 6 Roomassaare sadamas, 7 Heltermaa sadamas ja 7 Rohuküla sadamas. Rendile antud vara kohta kehtivad lepingud on koondatud ühtsesse registrisse, mis asub keskkontoris. Lepingute koopiad asuvad struktuuriüksustes.
Struktuuriüksustes asuva vara maksimaalselt kasuliku väljarentimise kohustus on struktuuriüksuste juhtidel. Nemad valmistavad ette ka lepingute projektid, mis allkirjastatakse kas juhatuse esimehe või kahe juhatuse liikme poolt (põhikirjaline nõue). Vara rendileandmisega seonduvat on juhatus korduvalt arutanud.
Lepingute tähtajad on ühest aastast kuni viie aastani. Mitmed rendilepingud on seotud sihtrentimisega (näit. parvlaevapiletite müük, telefoni keskjaamad, sideruumid), mis on vajalikud mitmesuguste teenuste osutamiseks sadamates. Mitmed rentnikud on teinud ise suuri investeeringuid renditud varasse (Roomassaare kohvik, reklaampinnad Kuivastus ja Virtsus). Iga sadam ja piirkond on oma atraktiivsuselt erinev, seepärast ei ole võimalik rakendada ühtseid rendihindu.
Vara rentimisest saadud tulu ulatus 2002. aastal 773 tuhande kroonini ja 2003. aastal 980 tuhande kroonini, kasv 26,8%. Lepingute läbivaatamisel 2004. aastaks paljude lepingute ühikuhindu tõsteti. Seega 2004. aastal peab esmakordselt tulu vara rentimisest ületama ühe miljoni piiri (uute hindade alusel ca 1,1 milj. krooni).
2003. aasta renditulust laekus tulu sadamakomplekside järgi järgmiselt:

Kuivastu-Virtsu	475 692.- krooni
Heltermaa-Rohuküla	342 831.50 krooni
Roomassaare	161 397.- krooni
	979 920.50 krooni

Seisuga 01.02.2004.a. oli renditulu tasumisel võlglasi üks:
Fie Siire Leiger (Heltermaa kauplus) – 3367.5 krooni

2004.a. aprillikuu nõukogule esitab juhatus läbivaatamiseks ja kinnitamiseks põhivara kasutusse andmise dokumenteeritud korra (protseduurireeglid vara rentimiseks, maksimaalse tulu saamiseks, tehingute kasumlikkuse analüüsiks, perioodilise aruandluse ja info edastamiseks). Järgmisele üldkoosolekule on kavas esitada otsustamiseks põhikirja täiendus, millega täiendatakse põhitegevuse loetelu vara rentimisega. Sellisel juhul arvestatakse renditulu kui tulu põhitegevusest.
Kolme objekti puhul ületab kulu renditulu. Põhiline on siin Heltermaa sadama hotell ja tingitud on see kõigi objektide puhul amortisatsioonist. Näiteks 2003. aastal saadi rentnikult sadama hotelli ja kohviku eest renti kokku 136 685.- krooni (seoses rendi tõusuga 2004.a. 155 376.- krooni). Ainuüksi selle hoone osa amortisatsioon ulatus 2003. aastal 226 849.- kroonini. Hotell ja kohvik moodustavad sadamahoone pinnast 46,5%. Eraldi seda osa müüki panna ei saa. Hotell ja kohvik anti rendile avalikul pakkumisel. Pärast mitmeid korduspakkumisi ilmus vaid üks asjast huvitatu, kellega sõlmiti leping.

Käesoleval ajal on kehtivaid reklaampindade rendilepinguid kaks: OÜ-ga Prisma Net Kuivastu ja Virtsu sadamates ja OÜ-ga Raadio Kadi samuti Kuivastu ja Virtsu sadamates. OÜ Prisma Net käsutusse on antud ca $1m^2$ maad, millele on paigutatud Virtsu sadamas üks püstjas stend. OÜ-ga Raadio Kadi sõlmitud leping on m^2 põhine. Hinna kujunemise aluseks võeti reklaampinna rendihind Kuressaare linnas. OÜ-ga Raadio Kadi sõlmitud leping kehtib 2005. aasta lõpuni. Seejärel tehakse uus riigihange, kus põhitingimuseks on rendihind.

1.3. Kulud.

1.3.1. Tegevuskulud.

- Kontrolliaruandes on märkus keskkontori remondikulude kohta. 2002.a. oli esialgselt kavandatud keskkontori ruumide remondiks 100 tuhat krooni. Sellest reaalselt kulutati kaks kolmandikku, s.h. osteti mööblit. Raamatupidamises kajastati see ost valesti. See oleks tulnud kajastada mitte jooksva remondi all, vaid soetuste või väikevahendite (toolid, riiulid) ostu all.
- Roomassaare sadamas vahetati 2003.a. sadamakontori amortiseerunud aknad plastakende vastu. See tehti esialgselt jooksva remondi rahast, kuid riigikontrolli arvates oli see vale. Auditi käigus taotles juhatus nõukogult investeeringute kava muutmist ning see kulutus (akende vahetus) pandi sisse investeeringute kavasse.
- 2002. aasta ja 2003. aasta olid erandlikud õigusabi kasutuse suhtes. 2002. aastal tellisime advokaadibüroolt Raidla ja Partnerid pikaajalise juriidiliselt väga vettpidava 15 aasta lepingu AS-ga Nordkalk. Me pidime kindlustama, et enne Virtsu sadama rekonstrueerimisele asumist oleks pikaks perioodiks kindlustatud kindel tulu, et maksta tagasi ehituslaenu ja teenida tulu. Suvel Virtsu sadama rekonstrueerimise käigus tuli tõrge suhtlemisel ehituse peaettevõtjaga, AS-ga Merko Ehitus. Seal kasutasime kvalifitseeritud juriidilist abi, kuivõrd vastaspoole juriidiline tagamaa oli väga tugev. Lõpuks oli Virtsu sadamas avarii parvlaevaga "Regula". Ka siin kasutasime juriidilist abi nõuete analüüsil, läbivaatamisel ja edasi esitamisel. Advokaadibürool on tunnihinne. Arve saamisel on igal arvel kirjas, mitu tundi ja millise tunnihinnaga on nad meie tööd teinud. Alati on raske eelnevalt tööde mahtu kokku leppida. Meie viga on selles, et me ei teinud riigihanget. Nordkalk-ga lepingu sõlmimiseks oleks see olnud võimalik. Õigusabi suhtlemisel AS-ga Merko Ehitus ja "Regula" nõuete lahendamisel vajasime õigusabi kiiresti. Siin oleks riigihanke korraldamine võinud takistuseks saada. Lepingu ettevalmistamise ja sõlmimise eest AS-ga Nordkalk maksime advokaadibüroole Raidla ja Partnerid kokku 132562.- krooni. Ülejäänud tasu oli AS-ga Merko Ehitus ja "Regula" juhtumiga seotud õigusabi eest.
- Pearaamatupidaja vastus:
  2003. aastal on AS-le Saarte Liinid esitatud 2 ettemaksu arvet AS Kuressaare Ehitus ja AS Merko Ehitus poolt. Ettemaksud ei ole kantud kuludesse, vaid kajastuvad raamatupidamises ettemaksetena põhivara eest. 2002. aastal oli tõepoolest üks eksitus AS-ga Entramo. Tema poolt esitatud ettemaksu arve oli

kantud kuluks ja samuti lõpparve. Selle tulemusena kanti üks arve kaks korda üle. Auditi käigus kandis AS Entramo raha tagasi.

- AS-s Saarte Liinid on koosseisulistele töötajatele (kes seoses ettevõtte asumisega kolmes maakonnas ja eri saartel peavad liikuma parvlaevadega) ja nõukogu liikmetele välja antud A-kaardid (kliendikaardid). See kaart kindlustab eelisjärjekorras pääsu parvlaevale ja tasumine toimub kuu möödudes arve alusel. Arve saabumisel alati kontrollitakse arvete õigsust ja ülesõite, kes on sõitnud. Kehtestamisel on kliendikaartide kasutamise kord. See esitatakse läbivaatamiseks k.a. aprillikuu nõukogule ning seal nähakse ette, et ülesõitude kohta, mis on toimunud puhkepäevadel, peab kaardi kasutaja – koosseisuline töötaja esitama seletuskirja.
- Pearaamatupidaja vastus:
  AS-s Saarte Liinid on kehtiv käskkiri tööriiete soetamise ja kasutamise aja kohta. Kuna nimetatud 25 tööjopet soetati keskusest ja anti välja erinevatele sadamate töötajatele kasutamiseks, on need jäänud arvestuskaartidele märkimata. Täpselt on teada, kellele tööjoped on välja antud. Edaspidi selliseid möödalaskmisi välditakse.
- Pearaamatupidaja vastus:
  Arvestades auditi tulemusena tehtud märkusi, töötasime välja uue lähetusse saatmise korra ja uue blanketivormi, mis on ühtlasi juhatuse esimehe kirjalik korraldus lähetusse saatmiseks. Sellel on kirjas, millal, kuhu ja mis eesmärgil on töötaja lähetusse saadetud. Samale blanketile koostatakse ka lähetuse aruanne, lisades kõik kviitungid. See dokument esitatakse hiljem juhatuse esimehele kinnitamiseks. Peale seda arvutab raamatupidaja välja lähetuskulu ja maksab raha lähetatule välja.
- Vaadeldaval perioodil on olnud üks juhus, kus juhatuse esimees kirjalikult vormistatud volituse alusel volitas õigustehingutes seltsi esindama sadama direktori. Meie nõukogu esimehe hinnangul ei ole teatud tehingute teostamiseks edasivolitamine seadusega vastuolus.

1.3.2. Personalikulud.

- Juhatuse liikmete tasustamine. Eelmine nõukogu koosseis oli seisukohal, et teenistusleping sõlmitakse vaid juhatuse esimehega ning juhatuse esimees peab sõlmima lepingud teiste juhatuse liikmetega. Nüüd on see lõpetatud ning nõukogu volitusel sõlmis nõukogu esimees 28. veebruaril k.a. kõigi juhatuse liikmetega uued lepingud.
- Seni kehtis AS-s Saarte Liinid süsteem, mille kohaselt iga aasta algul tulenevalt kinnitatud eelarvest kinnitas juhatuse esimees käskkirjaga ettevõtte koosseisude nimestiku, kus oli näidatud ametikoht ja töötasu struktuuriüksuste lõikes. Juhatuse esimees oli sõlminud töölepingud keskkontori töötajatega ja struktuuriüksuste juhtidega. Viimased sõlmisid lepingud tuginevalt koosseisude nimestikule oma töötajatega. Lähtudes auditi märkusest ja meie nõukogu otsusest sõlmiti 2004.a. jaanuari-ja veebruarikuu jooksul kõik töölepingud ringi, kus lepingu üheks osapooleks on kas juhatuse esimees või kaks juhatuse liiget. Uutest töölepingutest

viidi välja talvise lisapuhkuse andmine ja võidupüha-, puhkuselt tagasituleku- ja jõulupreemia maksmine.

- Pearaamatupidaja vastus:
  Töötasu arvestamiseks puudub seni ühtne arvutiprogramm. Töötasu arvestatakse struktuuriüksustes erinevalt. Raamatupidamise tsentraliseerimisega see puudus kõrvaldatakse. Puhkusetasude arvestamisel oli võetud arvesse ka pool aasta preemiatest, kuna need olid ettenähtud töölepingutega.

1.4. Varad

1.4.1. Põhivara

- Eelnevatel aastatel kajastati nõukogu poolt kinnitatud iga-aastases investeeringute ja soetuste kavas ka ehituslaenu või ehituse finantseerimiseks sõlmitud faktooringute tagastamist. 2004. aastaks kinnitatud kavas neid ei ole ning eelarves kajastatakse neid eraldi real.
- Pearaamatupidaja vastus:
  Ehitised, rajatised ja nende rekonstrueerimised võetakse arvele arendusdirektori poolt esitatud vastuvõtmise akti alusel. Soetused on võetud arvele esitatud ostuarve alusel või ostu-müügilepingu alusel. Ilmselt soetuste puhul ei ole vajalik koostada vastuvõtu akti. Küll tuleb sise-eeskirjades määrata, mille alusel soetused arvele võetakse (seda ka tehakse). AS-le Saarte Liinid anti üle mitterahalise sissemaksena Ruhnu kinnistu ja Roomassaare külalismaja. Nimetatud objektid olid raamatupidamises arvele võetud ühtse tervikuna. Auditi käigus eristati kinnistul asuvad rajatised ja võeti eraldi arvele. Samuti hakati neilt arvestama amortisatsiooni. Paranduskandeid tehes pöörame enam tähelepanu sellele, et vara saaks arvele võetud ja amortiseerima hakatud õige kuupäevaga (soetamise kuupäevaga), mitte paranduskande kuupäevaga. Tuleb koostada ka õiend. Auditi käigus võeti arvele Sviby sadama järelvaataja hoone ja Kuivastu sadama talakraana. Nimetatud objektid olid üle antud Tallinna Sadamalt kompleksselt ja nii ka arvele võetud.
- Nõukogu otsusega on kehtestatud kord, et põhivara mahakandmine maksumusega üle 10 tuh.krooni toimub nõukogu otsuse alusel, alla 10 tuh.krooni aastainventuuride tulemusel juhatuse esimehe käskkirjaga. Edaspidisel vara mahakandmisel märgitakse käskkirja ka soetamise aeg, mahakandmise põhjus ja mis mahakantud varast edasi sai. 17.01.2003.a. käskkirjaga nr. 5 kanti maha alljärgnev vara:

Keskus

Jrk.nr.	Nimetus	Maksumus	Jääkväärtus	Mis varast edasi sai?
14005	Fax 370 Eesti	6 994.-	-	Kasutusel Virtsu sadamas
14015	Fotoaparaat	5 107.-	-	Arendusdirektori käest kukkus Virtsu kail merre

14016	Mobiiltelefon	6 389.-	-	Ostetud tagasi uute telefonide soetamisel
14010	GSM telefon	5 423.-	-	Ostetud tagasi uute telefonide soetamisel
14011	GSM telefon	5 423.-	-	Ostetud tagasi uute telefonide soetamisel
14012	GSM telefon	5 423.-	-	Ostetud tagasi uute telefonide soetamisel

Roomassaare sadam

Jrk.nr.	Nimetus	Maksumus	Jääkväärtus	Mis varast edasi sai?
24009	Vaipkate	9 150.-	-	Remondi käigus põrandalt üles võetud ja prügilasse viidud.

Heltermaa-Rohuküla sadam

Jrk.nr.	Nimetus	Maksumus	Jääkväärtus	Mis varast edasi sai?
50000	Arvutiriiul	3 644.-	-	Füüsiliselt amortiseerunud, hoiuruumis Rohukülas
50009	Seif	1 700.-	-	Sulgurite riketega, Heltermaal
50017	Laud-2	3 300.-	-	Amortiseerunud, demonteeritud
50197	Laud-2	3 470.-	-	Amortiseerunud, demonteeritud
30011	Aparaat Amplipulss	1 840.-	-	Med.punkt likvideeritud, ei leidunud ostjat, hoiuruumis
30076	Muruniiduk	2 534.-	-	Amortiseerunud, kap.remont ebaotstarbekas, töökojas varuosadeks
nr.8	Nurklihvija W-10-125Q	1 912.88	-	Elektrisüsteem läbi põlenud, kap.remont ebaotstarbekas, riistakambris hoiul
nr.24	Drell SBE 705	2 085.17	-	Elektrisüsteem läbi põlenud, kap.remont ebaotstarbekas, töökojas
72009	Med.aparaat	1 500.-	-	Med.punkt likvideeritud, ei leidunud ostjat, hoiuruumis
72027	Mocoma Combi	6 406.-	-	Amortiseerunud, sadama ülevaataja ruumis
72017	El.pliit	6 524.-	-	Amortiseerunud, remont ebaotstarbekas, töökojas hoiul
75010	Fotoaparaat "Olümpia"	1 583.-	-	Purunenud, remont ebaotstarbekas, hoiuruumis
75027	El.pliit Temba TPB 66	6 525.-	-	Kasutusel Rohuküla hotellis 1994.a., amortiseerunud, töökojas hoiul
76046	Valge voodi	1 423.-	-	Puitplaadist voodid katki ja madratsid määrdunud, viidud prügilasse
76047	Valge voodi	1 423.-	-	Puitplaadist voodid katki ja madratsid määrdunud, viidud prügilasse

62007	Smart UPS-600	6 842.-	-	Seoses ülepingega purunenud, remont mõttetu, hoiuruumis
62030	Mob.tel.Nokia 3110	5 254.-	-	Amortiseerunud, hoiuruumis
62037	Mocoma Combi	6 406.-	-	Amortiseerunud, ülevaataja ruumis
62038	Mocoma Combi	6 406.-	-	Amortiseerunud, ülevaataja ruumis
62034	Puidupink	2 279.-	-	Elektriosa täielikult amortiseerunud, Heltermaa kaarhallis

- Pearaamatupidaja vastus:
  Esitaksin märkused amortisatsiooni kohta. Olemasolev põhivara programm ei võimalda määratleda vara soetamise aega ega amortisatsiooni normi. Pöördume puuduse kõrvaldamiseks arvutifirma poole, kes programmi müüs. Ilmselt annab seal teha vajalikud seadistused. Edaspidi pöörame tähelepanu, et kõik põhivarad oleksid arvele võetud soetamise kuupäevaga. Samuti määratleme raamatupidamise sise-eeskirjas ära, et amortisatsiooni hakatakse arvestama ekspluatatsiooni võtmise kuule järgnevast kuust. Muidu tekib olukord, et kulu hakatakse arvestama enne vara soetamist (kui soetuskuupäev on kuu viimane kuupäev). Aktis tehtud märkused amortisatsiooni arvestuse puuduste kohta on likvideeritud. Juhatuse 25.03.2003.a. otsuse alusel vähendati Rohuküla söökla ja hotelli jääkväärtust 31.12.2002.a. seisuga 960 062.- krooni. Nii ka tegelikult vähendati. Avaldatud infos on tekkinud trükiviga ja ekslikult märgitud, et Rohuküla hotelli jääkväärtust vähendati 960 062.- krooni. Tegelikult vähendati hotelli jääkväärtust 660 062.- krooni ja söökla väärtust 300 000.- krooni. Kokku 960 062.- krooni. Allahindlus toimus audiitori ettepanekul, kuna jääkväärtus ei vastanud müügihinnale. Objekti jääkväärtuse ja müügihinna vahe on 611 917.- krooni. Kuid kuna selle müügihinnaga tehing ebaõnnestus, pidas audiitor õigeks, et objekt tuleks veel alla hinnata tema tegelikule turuväärtusele ja sellise otsuse võttis juhatus ka vastu. Edaspidi teeme iga raamatupidamise paranduskande kohta nõuetekohase õiendi.
- Märkus Rohuküla endise hotellihoone ja kauplusehoone müügi kohta. Nimetatud hooned on vanad Eesti Merelaevanduse poolt ehitatud hooned, sadamale mittevajalikud. Seepärast otsustati nõukogu otsuse alusel hooned avalikul enampakkumisel müüa. Soovijaid oli kolm, kelle hulgast valiti ostja välja. Notariaalse lepingu kohaselt pidi ostja (OÜ Ossmet) hooned välja ostma ühe aasta jooksul, tasudes iga kuu sadamale ostuhinnast (850 000.- krooni) võrdse osa. Omandiõigus pidi ostjale üle minema peale hinna täielikku tasumist. OÜ Osmet ei suutnud hoonete eest tasuda. Leping tühistati, hooned jäid endiselt sadamale, tehingu tulemusena võitis sadam ca 216 tuh. krooni, kuna lepingu tingimused ei näinud ette juba tasutud ostuhinna tagastamist.
- Põhivara olem ja vajalikkus. Keskkontorisse soetati uus koopiamasin ja keskkontori endine koopiamasin anti Roomassaare sadamale.
- Rohuküla ja Heltermaa sadama põhivara nimekirjast on objektid maksumusega alla 5000.- krooni välja viidud.
- Roomassaare sadamas asuva kaatri müüki või allesjätmist kaalume k.a. I poolaastal nõukogus. Olukorras, kus me haldame sadamaid mitmel saarel ning

nüüd, kus ka Kihnu, Munalaiu ja võib-olla Abruka sadam AS Saarte Liinid haldamisele antakse, peame tegema õige otsuse, kuidas tagada operatiivne liikumisvõimalus.

- Jahtlaeva on AS Saarte Liinid nõukogu otsustanud anda enampakkumise teel rendile. Jahtlaev on täielikult amortiseerunud, purjede ja mootori amortisatsioon on 22 tuh.krooni aastas.
- Piirivalvega sõlmitakse leping Roomassaare sadamas asuvas tolli-ja piirikontrolli terminalis passikontrolli lettide tasuta kasutamiseks.
- Lõpetamata ehitised. Rohuküla põhjasadama muul on võetud lõpetatud ehitusena riigikontrolli auditi soovitusel 2003.a. lõpul arvele. Kuivastu sadama lainemurdja projekt on lõpetamata ehitusena endiselt arvel, kuna see töö realiseeritakse EU abiraha toel aastatel 2006 – 2007. Ringsu sadama lõunamuuli rekonstrueerimine ja Triigi sadama süvendustööd on 2003.a. lõpu seisuga arvele võetud. Vaegtööna on endiselt üleval Ringsu pinnase tasandamine, kuna rasketehnikat ei ole talveperioodil saarele toimetatud.
- AS Saarte Liinid initsiatiivil võeti Saaremaal Läänesadama teema peale eelmise katse nurjumist uuesti päevakorda. Me tõime selle juurde AS-i Tallinna Sadam. AS Saarte Liinid korraldas uued uuringud, mille maksumuse summas 500 tuh. krooni maksis AS Tallinna Sadam meile välja. Me soetasime ka Läänesadama ainsasse tuppa arvuti ja mööbli, mis on meil põhivarana arvele võetud. Seda enam, et Läänesadama projektijuht, kes selles toas töötab, on ka AS Saarte Liinid nõunik. Arve arvuti ja mööbli eest esitatakse AS-le Tallinna Sadam kohe peale seda, kui uue sadama ehituseks reaalselt lahti läheb. Ka meie nõukogu seisukoht oli, et arve peaksime esitama aasta jooksul. Pearaamatupidaja vastus: Saaremaa Läänesadama eeltasuvusuuringu kuludes ei kajastu mööbli ja arvuti ost sellepärast, et need on arvele võetud põhivarana. Üheaegselt ei saa võtta arvele põhivara ja kanda kuluks.

1.4.2. Varud.

- Pearaamatupidaja vastus:
  Varudena on arvel ainult 1 absorbtsioonipoom ja 31 merekaarti. 2002.a. oli nende kohta koostamata inventuuri akt. 2003.a. on need varud inventeeritud seisuga 01.11.2003.a. ja vormistatud ka inventuuri akt.

1.4.3. Rahalised vahendid.

Kuni viimase ajani oli arvelduskontode arv suur. Igal struktuuriüksusel oli praktiliselt oma pangakonto. Teatud mõttes on see ülevaatlik. Iga nädala esimesel tööpäeval trükitakse välja iga struktuuriüksuse raha seis ja antakse töödokumendina juhatusele. Raamatupidamise tsentraliseerimisega poolaastast pangakontode rohkus kaob. Pearaamatupidaja vastus: 31.12.2002.a. seisuga oli vahe Roomassaare sadama pearaamatu saldo ja Ühispanga kinnituskirja vahel 353.- krooni. Kuna raha laekus valele arveldusarvele, siis jõudis see õigele arvele mitte 01.01.2003, vaid 08.01.2003.a. 353.- krooni oleks õige olnud kajastada teel olevate vahenditena, mitte pangakonto saldona. Sama viga on tehtud Kuivastu sadamas. 2003.a. 01.10 seisuga oli erinevus

pearaamatu saldo ja Ühispanga kinnituskirja vahel Kuivastu sadamas 47 990.- krooni ja Rohuküla sadamas 501.- krooni. Sadamate raamatupidajad on eiranud raamatupidamise seadust sellega, et ei ole majandustehinguid kirjendanud ja kajastanud kronoloogiliselt. Panga tehingud on raamatupidamises kajastatud hiljem. Edaspidi väldime selliseid vigu ja kajastame kõik tehingud õiges kronoloogilises järjekorras. Raamatupidamises on tõepoolest koostatud väga mahukaid kandeid (ühe kandega palju erinevaid operatsioone), mistõttu ei piisa ruumi kande sisu selgituseks. Raamatupidaja võib selle küll kirjutada, aga kuna sisu kirjeldus on pikk, ei ole see paberkandjal näha. Väldime edaspidi suuri koondkandeid. Kannete arv küll seejuures oluliselt kasvab. EVP-d, mis bilansis kajastusid, on kantud kuluks, kuna nende eest on vara juba omandatud. Seega neil puudub bilansiline väärtus.

1.4.4. Nõuded.

Uue raamatupidamise eeskirja koostamisel arvestatakse auditi käigus tehtud märkustega, s.t. eeskiri peab kajastama, mille alusel, kus ja kes müügiarved koostab ja kuidas need registrisse sisestatakse.
Pearaamatupidaja vastus:
Reskontrode erinevus pearaamatuga oli tingitud programmi halvast seadistusest. Nüüd on seadistus korras. Kui raamatupidaja näiteks eksib laekumise kuupäevaga, näit. on laekumine 10.01.2003, aga raamatupidaja märkis laekumise kuupäevaks 10.12.2003.a., ei kajastu laekumine reskontros enne 10.12.2003.a. Pearaamatus tuleb aga teha parandus õige kuupäevaga, muidu ei klapi pangakonto jääk. Raamatupidamise sise-eeskirju täiendatakse pearaamatu ja registrite võrdlemise korraga. Raamatupidamise registrid ja pearaamat tulevad omavahel võrrelda iga jooksva kuu lõpu kuupäevaga. Müügiarve koostab allüksuse raamatupidaja kohapeal. Aluseks on:

a) Leping
b) Sadama direktori või sadamakapteni poolt esitatud ja kinnitatud õiend laevade sadamasse sisenemise ja sadamast väljumise kohta, laadimine, lossimine. Samuti elektrienergia ja vee koguste, pilsi-ja fekaalide äraantud koguste andmed.
   Registrisse kandub arve programmi koostamise ja selle arve kinnitamise hetkel.

Raamatupidamise sise-eeskirjades kajastatakse, et laekumata arved kajastatakse ebatõenäolisteks arvcteks kuus kuud peale arve esitamist.
Muude nõuete osas on ettevalmistamisel juhatuse esimehe käskkiri, millega lõpetatakse sularaha avansside andmine. Käskkirjas käsitletakse samuti, kuidas sularahas tasumise korral tšeki hilisem viseerimine ja väljamaksmine toimub.

Pearaamatupidaja vastus:
Väljastatud majandusavansside aruandeid on koostatud ja raamatupidamises kuluks kantud harvem kui 1 kord kuus. Põhjuseks on avansi harv kasutamine. Mõnes kuus ei olegi kulutšekke. Mõnes üks-kaks. Leiame, et majandusavansside andmine ei ole õigustatud ja lõpetame selle andmise. Kui keegi on tasunud sularahas, esitab ta selle tšeki juhatuse esimehele kinnitamiseks ja seejärel raamatupidamisele raha välja maksmiseks või arvele kandmiseks.

1.5. Kohustused.

1.5.1. Maksukohustused.

Juhatus tugevdab järelvalvet raamatupidamise töö üle, et suhtlemine Maksuametiga oleks täpsem. Sel teemal vestlesime ka Maksuameti Saaremaa maksukeskuse juhatajaga.
Vähemtasutud tulumaks ja sotsiaalmaks tasaarveldatakse maksusametile tehtud ettemaksuga.
Pearaamatupidaja vastus:
Maksuameti andmetel on Saarte Liinid teinud maksude osas ettemakseid maksuametile. Kuna raamatupidamise andmed Maksuameti andmetega ei ühti, teeme Maksuametile avalduse ja korrigeerime ettemakseid ja kanname selle võrra vähem uusi makseid. Erisoodustustelt täiendavalt tekkinud maksunõuete (summas 14747.- krooni, 1421.- krooni ja 1258.- krooni) osas on parandatud maksudeklaratsioone, kuna meile on maksude osas ettemaks, siis intresse ei teki ja nõue kaetakse ettemaksu arvelt. Ka sotsiaalmaksu (1803.- krooni) osas on tehtud deklaratsioonis parandus ja kaetud ettemaksu arvelt.

Ettepanekud.

1) Raamatupidamise organisatsiooniline korraldus.
Vastavalt riigikontrolli poolt läbiviidud auditi soovitustele ja AS Saarte Liinid nõukogu otsusele äriühingu raamatupidamisarvestus koondatakse keskkontorisse alates 1. juulist 2004.a.

2) Asutusesisesed korrad.
- Audiitorfirmalt ELSS on tellitud uued korrektsed raamatupidamise sise-eeskirjad, kus auditi käigus esitatud ettepanekutega arvestatakse.
- 2004.a. aprillikuu nõukogu koosolekule esitatakse läbivaatamiseks ja kinnitamiseks:
    1. Põhivara kasutusse andmise kord.
    2. Töölähetuste täpsustatud kord.
    3. Eelarve projekti koostamise, eelarve vastuvõtmise ja täitmise jälgimise kord.
    4. Kliendikaartide kasutamise kord.

Kõigis neis arvestatakse auditi käigus tehtud märkustega.
- Nõukogu esimees nõukogu koosoleku volitusel sõlmis 28. veebruaril 2004.a. kõigi juhatuse liikmetega uued teenistuslepingud.

3) Finantsjuhtimine.
- AS Saarte Liinid nõukogu arutas oma 28. veebruari 2004.a. koosolekul juhatuse aruannet rendileantud vara kohta.
- Põhivara kasutusse andmise korda lülitatakse ka rendilepingute perioodilise analüüsi vajadus ning tulu ja kulu võrdlus.
- Lõpetamata ehituse koosseisu analüüs viidi läbi seisuga 1.01.2004 ning tehti vajalikud muudatused lõpetamata ehituse koosseisus.

- Iga õigusabiteenus, mis on ostetud, on olnud hädavajalik. Eelpool esitasime täpse analüüsi, mis vajadusel on õigusabi vajatud. Probleem oli kahes asjas: õigusabiteenust ei ole ostetud hanke korras (põhjuseks kiire vajadus ja eelnev koostöökogemus advokaadibürooga Raidla ja Partnerid) ning ei ole sõlmitud eelnevat lepingut teenuse mahu kohta. Edaspidises töös kindlasti arvestame riigikontrolli auditis esitatud märkustega.

2. Riigihangete korraldus.

Riigihanked oma iseloomu järgi võiks jaotada kaheks:
1) ehitus-ja renoveerimistegevusega seonduvateks (arendusdirektori vastutusvaldused);
2) kõik muu majandustegevusega seonduvateks (juhatuse vastutusvaldkond).

Auditeeritud perioodil kehtinud AS Saarte Liinid ehituse korraldamise üldpõhimõtted, kehtestatud 28.02.1998. aasta, ei kajasta täna piisavalt meie kõiki vajadusi ja nõudeid, mistõttu on vajalik ehituse valdkond nõuetekohaselt reguleerida, samuti reguleerida igasugune ostuprotsess AS-s Saarte Liinid.

2.2. Hangete põhjendatus.

Nõukogu poolt kinnitatakse igal aastal "Investeeringute ja soetuste kava", mille alusel algatatakse hankeprotsess. Investeeringute ja soetuste kava juurde kuulub selgituskiri, milles iseloomustatakse konkreetset objekti. Nõukogu poolt kinnitatakse kava, mis on eelnevalt kõikide objektide osas läbiarutatud. Tähtsamaid ja suuremaid projekte, nagu Sõru, Triigi ja Virtsu sadamate rekonstrueerimine, on korduvalt nõukogus arutatud.
24. jaanuaril 2002.a. toimunud üldkoosolekul otsustati juhatusele anda volitused Sõru sadama üleandmise-vastuvõtmisega tegelemiseks. Saarte ühtse majandusruumi kontseptsiooni realiseerimise põhieelduseks on Sõru-Triigi liini aastaringse toimimise tagamine. Sõru sadama ülevõtmisega kaasnesid rekonstrueerimistööd, mida ülevõtmise algstaadiumis põhimõtteliselt aktsepteeriti.
13. augustil 2002.a. nõukogu arutas Saaremaa-Hiiumaa parvlaevaliini sadamate arendamist, kusjuures otsustati Sõru sadam väljaehitada 2003. aastal suurema parvlaeva vastuvõtuks. Samal koosolekul räägiti ka töödest, mis tuleks teha Triigi sadamas suurema parvlaeva teenindamiseks.
17. detsember 2002.a. nõukogu koosolekul käsitleti Triigi sadama rekonstrueerimise vajadusi ja võimalusi. Otsustati, et 2003. aasta suvel tuleb teostada sadamas vajalikud rekonstrueerimistööd. Eelduseks oli lepingu sõlmimine Leisi vallaga sadama ülevõtmiseks.
09. aprilli 2003.a. nõukogu koosolekul anti juhatusele luba tegeleda Triigi sadamas vajalike töödega, s.t. lülitati objektid investeeringute plaani.
Triigi sadama puhul on eeskätt tegemist regionaalarengu projektiga. Eesmärgiks on ikkagi tagada regiooni areng, mis on eeskätt vajalik Hiiumaa arenguks. 2003. aastal Triigis tehtud tööd võimaldavad suurema parvlaeva kasutusele võtta 2004. aastal.
Lepingut sadama edasiseks kasutamiseks peale 7-aastase perioodi lõppemist on võimalik pikendada. Tõenäoliselt nii see juhtubki, kui arvestada, et Soela sadama rajamiseks tuleb

investeerida mitmeid kordi rohkem kui Triigi sadamasse senini. Soela sadama puhul selle rajamise maksumuse hindamiseks täna vajalikud uuringud puuduvad, samuti keskkonnamõjude hindamine.

2.3. Pakkumismenetluse liigi valik.

Pakkumismenetluse liigi valikul oleme lähtunud riigihangete seadusest. Väljakuulutamiseta läbirääkimistega pakkumismenetluse kasutamisel on hanke dokumendis esitatud pakkumismenetluse valiku põhjendus, samuti on AS Saarte Liinid juhatus oma koosolekutel igakordselt arutanud ja otsustanud, millist pakkumismenetlust kasutada. Juhul, kui põhjendus ei ole piisav, ei registreeri Riigihangeteamet pakkumiskutset.
Nõustume sellega, et iga kord ei ole pakkumist küsinud vähemalt kolmelt ettevõtjalt, kuid mõningate eritööde korral (näiteks süvendus väikeses mahus) pole see võimalikki, sest ei ole piisavalt huvilisi.
Alljärgnevalt hangete kohta seletus:

1. Sviby sadama kai rekonstrueerimise II jrk.
   Sviby sadama kai rekonstrueerimiseks kuulutati 2002. aastal välja läbirääkimistega pakkumismenetlus, kusjuures kolmest pakkujast valiti parimaks AS Lihula Maaparandus, kelle pakkumishind 794 600.- krooni oli kõige odavam. Pakkumise aluseks oli AS Merin poolt koostatud Sviby sadama kai rekonstrueerimisprojekt. Rekonstrueerimise objektiks oli lagunenud kai. Kuna tegemist oli kaetud konstruktsioonidega, siis oli projekteerijal võimatu ette näha kõiki hädavajalikke töid, mistõttu tekkis vajadus lisatöödele. Lisatööde maksumuseks kujunes 268 230.- krooni, mis moodustas esialgsest hanke maksumusest 33,8%, lubatud on kuni 50%.
2. Pühkimis-koristusmasin Broadway Wasa Combi ost.
   Enne hanke väljakuulutamist selgitasime turu olukorda, kus selgus, et antud masinale on hetkel kaks tarnijat – Broadway AB ja Mercedes-Benz Eesti esindus. Viimase hind osutus ca 149 000.- krooni kallimaks. Teades seda infot, otsustas juhatus 10. okt.2002.a. toimunud koosolekul korraldada väljakuulutamata läbirääkimistega pakkumismenetluse kutsega ühele pakkujale, s.o. Broddway AB-le. Pakkumise maksumuseks osutus 653 301.- krooni.
3. Rohuküla sadama kai nr.1 akvatooriumi süvendamine.
   Vastavalt süvendustööde projektile oli vaja kai nr.1 akvatooriumist välja võtta 1603m3 III süvenduskategooria pinnast kaadamisega Vormsi saare lähedale merre. Hanke ettevalmistamise käigus selgus, et suured süvendusfirmad ei ole väikesemahulisest tööst huvitatud. Seetõttu saatsime pakkumise kutse kahele firmale (AS Moonsund Shipping ja AS Eesti Vesiehitus), kusjuures prognoosisime töö hinnaks kuni 400 000.- krooni. Pakkumise esitas AS Moonsund Shipping, AS Eesti Vesichitus teatas kirjalikult loobumisest seoses mehhanismide ja tööjõu hõivatusega.
4. ARBED-i metalltoodete ostmine.
   Virtsu sadama rekonstrueerimiseks 2003. aastal oli vajalik tellijal kindlustada metallsulundseina olemasolu ehituslepingu sõlmimise ajaks, kuna ainult sellistel tingimustel oli võimalik sadam rekonstrueerida 2003. aastal. Vastavalt projektile oli vaja hankida ARBED-i tehaste sulundvaiu AZ 18+1 ja AZ 26 (teras S355 GP). ARBED-i terastoodete müügi ainuesindaja õigus Eestis on OÜ-l Saga Grupp. Tellijat

huvitab soodne hind tingimustel, et ostetavad sulundvaiad kindlustaksid kaide seinakonstruktrioonide kasutusajaks vähemalt 50 aastat (ARBED-i toodangu puhul on see tagatud). Siit lähtuvalt otsustas AS Saarte Liinid juhatus terastoodete hankimiseks korraldada riigihanke väljakuulutamiseta läbirääkimistega pakkumismenetlust kasutades. Pakkumismenetluse valikut tingis samuti piiratud aeg.

5.Valveteenuse ost Roomassaare sadamas.

26. märtsil 2003.a. kinnitas juhatus riigihanke pakkumise kutse dokumendid, kusjuures otsustati kasutada väljakuulutamiseta läbirääkimistega pakkumismenetlust põhjendusel, et teenuse maksumus jääb aasta arvestuses alla 200 tuhande krooni. Pakkumishinda küsiti ühelt pakkujalt, kellega sõlmiti ka leping.

6.Triigi sadama kaldaramp.

2003. aastal tegutses Eestis selles valdkonnas kaks ettevõtet, kes olid vastavalt tellija poolt esitatud tingimustele võimelised esmalt koostama kaldarambi tööjoonised, seejärel korraldama rambi valmistamise. Aktsiaseltsi juhatus otsustas küsida hinda tööle lähtuvalt eeltoodust kahelt firmalt: AS GT Projekt ja AS Ferreks TT. Kahjuks AS GT Projekt loobus pakkumise esitamisest tuues põhjenduseks hetke hõivatuse. Eritööde korral puudub Eestis sageli piisav konkurents.

2.4. Hanke osadeks jaotamise vältimine ja piirmäärast kinnipidamine.

Lepingud Eesti Mereinstituudiga. Uuringuteks on kokku 2 lepingut, milledest esimene on sõlmitud 29. jaanuar 2003.a. ja teine 10. aprill 2003.a. Uuriti süvendus-ja kaadamistööde mõju loomastikule, taimestikule ja kalastikule. Kahe lepingu kogumaksumus 163 000.- krooni. Kuna lepingud on sõlmitud eri aegadel, siis me ei tulnudki selle peale, et teise lepingu puhul peab välja kuulutama riigihanke. Lähtusime põhimõttest, et konkreetne üks hange on maksumusega alla piirmäära, s.o. 100 000.- krooni koos käibemaksuga. Samal põhimõttel olid sõlmitud lepingud süvendamise heljumi seire kohta Eesti Mereakadeemiaga. Sõru sadama puhul, mis oli esimene leping heljumi seireks, küsisime hinda kahelt, s.o. Eesti Mereinstituudilt (pakkumise hind 76 600.- krooni) ja TTÜ Meresüsteemide Instituudilt (pakkumise hind 160 000.- krooni).
Roomassaare jahisadama pilsi-ja fekaalpump ning pilsitank. 2003. aasta investeeringute ja soetuste kavas on antud objekt soetuste real, mis tähendab teenuse ostu. Tegelikkuses sõlmiti hankijaga töövõtuleping, milles töövõtja võttis endale kohustuse Roomassaare sadama pilsivee ja fekaalvee vastuvõtu süsteemi ehitusecks. Tegemist oli ehitustööga ja finantseerimine oleks pidanud toimuma investeeringute realt.

Kütused.

2002. ja 2003. aastal ei ole tehtud nende ostmiseks riigihankeid. Viimati tehti riigihange 2001. aastal, kuid see ebaõnnestus, kuna aasta teises pooles oli võimalik kütust osta soodsamalt. Probleemi tekitab meie sadamate asumine erinevates maakondades ja ühtse tanklaketi puudumine.

Riigihanke deklaratsioon nr.001162.

AS Saarte Liinid Rohuküla, Virtsu ja Kuivastu sadamate katlamajade varustamine kerge kütteõliga 2001 – 2002.a. kütteperioodiks. Tarne algus 01.10.2001.a. – lõpp 30.04.2002.a. (106 tonni laadituna ostja mahutitesse 4124.10 krooni/tonn).
Rohuküla sadam 54 tonni
Virtsu sadam 28 tonni
Kuivastu sadam 24 tonni

Leping p.2.5. "Erimärgistatud kerge kütteõli hind – Hydro Texaco Eesti AS kehtiv hulgihind miinus –0,20 senti üks liiter."

15. jaan. 2003 teatab Hydro Texaco Eesti AS kerge kütteõli hinnaks 4.95.
08. jaan. 2003 teatab N-Terminal Hulgi AS kerge kütteõli hinnaks 4.49.
AS Saarte Liinid lõpetab ühepoolselt lepingulise koostöö mittekvaliteedilise kütteõli tarnimise tulemusel.
AS Saarte Liinid ostis kerget kütteõli
2002.a. 104,2 tuh.l 409,8 tuh.kr = 3,93 kr/l
2003.a. 99,6 tuh.l 429,2 tuh.kr. = 4,31 kr/l.

Majandustegevusega seonduvates valdkondades on algatatud puuduvate riigihangete läbiviimine, s.h. kütte ostuks, prügiveoks, kasutusrendiks.

2.5. Hanketingimused.

Ruhnu saare Ringsu sadama lõunamuuli rekonstrueerimist teostas 2002. aastal AS Eesti Vesiehitus, kes oli sel ajal maksuvõlglane ja vastavalt seadusele ei oleks me tohtinud teda valida. Reaalselt ei olnud olemas mitte ühtegi firmat, kellel oleks olemas vastav ujuvtehnika ja kes vastaks seaduse nõuetele. Seaduse täitmiseks oleksime pidanud kasutama peatöövõtu firmat, kuid sel juhul oleksime töö eest maksnud peatöövõtu korraldamise (ka nende kasumi) eest lisaks. Hankeprotsesside kvaliteedi tõstmiseks, eriti spetsiifiliste hangete puhul, on edaspidi kavas kaasata spetsialiste väljaspoolt.

2.6. Hankelepingute sõlmimine.

Triigi sadama kaldarambi ja Kuivastu sadamahoone rekonstrueerimise pakkumise kutsedokumentides ja sõlmitud töövõtulepingutes on tööde üleandmise tähtajas erinevused. Need on tekkinud ebatäpsustest lepingute ettevalmistajate poolt.
Kuivastu sadamahoone remondi lepingu on allkirjastanud juhatuse liige – sadama direktor üksinda. Edaspidi toimitakse vastavalt äriühingu põhikirjale.
Vajadus lisatöödele vormistatakse edaspidi juhatuse otsusega lisaks lisaleppele.

2.7. Sanktsioonide rakendamine tarnija suhtes.

Lepinguga võetud kohustusi ei ole tarnijad mõnikord suutnud täita peamiselt ilmastikust olenevatel põhjustel. 2003. aastal on nii Virtsu sadama objektil kui ka Triigi sadama objektil esitanud töövõtja Eesti Meteroloogia ja Hüdroloogia Instituudi andmed segavate ilmaolude kohta. Arvestades neid asjaolusid ei ole sanktsioone rakendatud.
Mis puutub 2002. aastal teostatud Virtsu sadama akvatooriumi süvenduse tähtaja ületamisse, siis see ei olnud tingitud töötegijast, vaid süvendustöö projekti koostamiseks vajalike uuringute vähesusest, mille tõttu tuli töö lõpetamiseks valida teistsugune tehnoloogia kui algselt pakkumises. Tähtaegne töö täitmine oleks eeldanud tellijapoolseid täiendavaid uuringuid ja sellega seonduvaid kulutusi.

2.8. Ehitustööde eest tasumine.

Tasumise aluseks on tellija poolt aktsepteeritud ja allkirjastatud tööde teostamise akt, mille alusel töövõtja on väljastanud arve. Sissetulnud arve registreeritakse sekretär-juhiabi poolt, viseeritakse juhatuse esimehe poolt ning edasi suunatakse arendusdirektorile, kes koos projektijuhi ja sadama direktoriga kontrollib ja võrdleb veelkordselt töö mahtusid ning maksumusi. Samuti kontrollib arendusdirektor arvel märgitut lepinguga. Lisaks kontrollib arvete vastavust teostatud tööde aktile insener-ökonomist igakuuliselt. Arendusdirektor viseerib arve koos objekti näitamisega ning suunab maksmiseks pearaamatupidajale. Kulusid tõendavad alusdokumendid s.t. tööde teostamise ja vastuvõtu aktid olid meil senise praktika järgi kõik eraldi kaustas.Meil ei ole ühtegi juhtumit, kus on tasutud arve ilma teenust saamata.
Auditi käigus viidi sisse kord, kus kulusid tõendavad originaaldokumendid asuvad ainult arve juures.
Igal aastal on ehitustegevusega seotud lepinguid, arveid ja kuludokumente kontrollinud maksuamet, samuti läbiviidud korraline raamatupidamise audit, kus jäädi olukorraga rahule.
Tööde vastuvõtmise aktides on mõnikord olnud tõesti puudusi. Oleme sellele tõsist tähelepanu pööranud ja muutunud nõudlikumaks töövõtjate ning iseendi suhtes.
Kuivastu sadamahoone rekonstrueerimise aktil A-81/3-25-02 (124 407.- krooni) on akti koostamise kuupäev 16.05.2003.a. akti pcas.
Kuna akt kirjutati tellija poolt alla samal päeval, siis allkirja juures ei korratud kuupäeva. Kui allakirjutamise kuupäev on erinev, siis kirjutatakse uus kuupäev.

Autopark "Metra" poolt esitatud arve (3124.- krooni) alusdokument oli olemas ja asus Läänesadama ceitasuvusuuringu dokumentide kaustas. Eksitud oli kulu kohaga ja ei suudetud arvet riigikontrollile koheselt esitada.
AS Ferreks IT poolt esitatud arve summas 359 000.- krooni oli raamatupidamises topelt kajastatud. Põhjuseks see, et töö Triigi sadamas oli teostatud ja algselt pidi selle eest tasuma Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. Hiljem see nii ei toimunud ja arve maksmine viibis. Selleks, et käibemaks tagasi küsida (töö oli teostatud ja akteeritud) esitas arendusdirektor koopia arve raamatupidamisse, jättes originaali endale. Raamatupidaja kandis selle arve registrist läbi ja küsis ka käibemaksu tagasi. Kui oli lõpuks selgunud

olukord, et arve tuli ikkagi tasuda Saarte Liinidel, esitas arendusdirektor originaalarve raamatupidamisse tasumiseks. Raamatupidaja, kuna oli möödunud piisavalt aega arve koopia läbikandmisest, kandis originaalarve veelkord läbi. Järgmise käibedeklaratsiooni esitamisel, kui raamatupidaja kontrollis tagastatava käibemaksu õigsust, märkas ta eksitust ja annulleeris arve. Arve on esitajale tasutud üks kord.
Kuivastu sadama rekonstrueerimise eest tasumisel ei ole raamatupidaja eksinud raha saajaga. Ülekanne on tehtud OÜ-le Kehte ja OÜ Kehte oli ka raha saaja. Siin on raamatupidaja eksinud arve koostamisel hankija valikuga hankijate registrist. Nii raha saaja kui ka kulu koht on õiged.

Ettepanekud AS-i Saarte Liinid juhatusele.

AS Saarte Liinid juhatus nõustub Riigikontrolli ettepanekuga töötada välja riigihangete seadusele ning aktsiaseltsi spetsiifikale vastav riigihangete korraldamise juhend. Nimetatud juhend töötatakse juristide kaasabil välja 2004.a. I poolaasta jooksul. Juhendis arvestatakse kõigi riigikontrolli auditi ettepanekutes esitatud nõuetega. Leiame, et lisaks on veel vajalik kaasajastada ehituse korraldamise üldpõhimõtted, s.t. kehtestada

- ehitustegevuse kord
- ostukord, mis reguleerib ostusid allpool riigihangete piirmäärasid.

Nimetatud korrad esitatakse läbivaatamiseks ja kinnitamiseks 2004.a. aprillikuu nõukogu koosolekule.

Lugupidamisega

Ants Tammleht	Peeter Oopkaup	Liia Steinberg
Juhatuse esimees	Juhatuse liige-arendusdirektor	Pearaamatupidaja